

Innstilling fra arbeidsgruppen for 5.studieår på revidert studieordning femte studieår (og valgemner på tredje studieår)

Avgitt 15. februar 2021

1.	Sammendrag	4
2.	Oppnevning, sammensetning og mandat	7
3.	Kort om studieopplegget på siste studieår ved UiO, UiT og utvalgte utenlandske læresteder	7
4.	Overordnede føringer og målsetninger	9
4.1.	Betydningen av den overordnede læringsutbyttebeskrivelsen for jusstudiet	9
4.2.	Forholdet mellom spesialisering og fordypning	10
4.3.	Arbeidsbelastningen på femte studieår	11
4.4.	Målgruppen for emnene som tilbys på studieår	11
4.5.	Ressursbruk	13
5.	Forholdet mellom fjerde og femte studieår	13
6.	Noen overordnede spørsmål om strukturen på femte studieår – helårslinje?	13
7.	Anbefaling om metodeundervisning	15
8.	JUS399 <i>Masteroppgave</i> : opprettelse av nye masterlinjer	15
8.1.	Masteroppgavens omfang	15
8.2.	Innføring av en opplæringsdel og et nytt undervisningsopplegg på JUS399	16
8.3.	Spesialiserte linjer på JUS399	17
8.4.	Plasseringen av masteroppgavekurset og utnyttelsen av semestrene	20
8.5.	Særlig om JUS396 Masteroppgave (60 sp)	21
9.	Fordypnings- og spesialemer	22
9.1.	Overordnet om modellen 20+10	22
9.2.	Fordypningsemner (20 studiepoeng)	22
9.3.	Spesialemer (10 sp)	26
9.4.	Unntak	28
9.6.	Reakkreditering av emner	30
10.	Innpassing av emner tatt ved annen institusjon – utveksling mv.	31
10.1.	Innledning	31
10.2.	Kriteriene for å godkjenne utvekslingsemner i stedet for valgemner på tredje studieår	32
10.3.	Kriteriene for å godkjenne utvekslingsemner i stedet for fordypnings- og spesialemer på femte studieår	33
10.4.	Kriteriene for å godkjenne utvekslingsemner i stedet for masteroppgaven	34
11.	Litt om mulig opprettelse av LL.M ved fakultetet	36
12.	Økonomiske konsekvenser og forslag til iverksetting	36
12.1.	Behovet for økt ressursbruk på femte studieår	36
12.2.	Masteroppgaven	36

12.3.	Fordypningsemner	37
12.4.	Spesialemer	38
12.5	Valgemner tredje studieår	38
12.6	Utveksling	39
12.7	Samlede kostnader	40
13.	Innfasing	41
Vedlegg 1: Studieåret 2019/2020: Faggrupper og studentfordeling for JUS399 (viser antall studenter som leverte oppgaven)		44
Vedlegg 2: Mulig undervisningsopplegg for masteroppgavelinje i Markedsrett		47

1. Sammendrag

Arbeidsgruppen for revisjon av femte studieår legger med dette frem sin delinnstilling. Ut over femte studieår inneholder delinnstillingen også, i tråd med mandatet, forslag til innretningen av valgemnene på tredje studieår. Det er, som det vil fremgå, påkrevd å se valgemnene på tredje studieår i sammenheng med det arbeidsgruppen betegner som fordypnings- og spesialemnene på femte studieår.

Den helt sentrale føringen for arbeidsgruppens arbeid har vært fakultetsstyrets ønske om et femte studieår som sikrer faglig fordypning. Målsettingen må være et femte studieår som ligger på et enda høyere faglig nivå enn de foregående studieårene, som siste trappetrinn i en helhetlig studieordning. Fordypning, refleksjon og selvstendighet er løftet frem i fakultetets reviderte læringsutbyttebeskrivelse for jusstudiet, og femte studieår har et særskilt ansvar for å sikre dette.

En svært viktig side ved innretningen av femte studieår må være å sikre faglig fordypning for alle studenter. Arbeidsgruppen vil understreke at det utvilsomt er elementer på dagens opplegg på femte studieår som holder høyt faglig nivå, og som sikrer eller i det minste legger til rette for at studentene kan oppnå det læringsutbyttet som læringsutbyttebeskrivelsen foreskriver. Etter arbeidsgruppens oppfatning er imidlertid nivået for ujevnt, og minstekravene for små. To eksempler er de engelskspråklige spesialemnene og den ordinære masteroppgaven på 30 studiepoeng (JUS399), hvor det nok er slik at ambisiøse og selvstendige studenter kan oppnå ønsket fordypning, men hvor undervisningsopplegget og minstekravene for bestått er alt for beskjedne til å sikre at dette gjelder samtlige studenter.

En helt sentral del av femte studieår er masteroppgaven. Arbeidsgruppen foreslår å videreføre JUS399 *Masteroppgave* med dagens omfang på 30 studiepoeng, men med et vesentlig styrket undervisningsopplegg og tilsvarende høyere læringstrykk. Etter mønster fra JUS397 *Forskerlinjen* og opplæringsdelen på fakultetets ph.d.-program foreslår arbeidsgruppen at det legges inn en opplæringsdel i masteroppgavekurset på om lag 10 studiepoeng, med egne læringsmål og arbeidskrav, og en avsluttende prøving som utgjør 1/3 av karakteren på fremtidens JUS399. Etter inspirasjon fra den forrige Studieordningskomiteens arbeid foreslår arbeidsgruppen at JUS399 splittes opp i et nærmere angitt antall spesialiserte linjer, slik at hver linje etablerer en spesialisert opplæringsdel. Arbeidsgruppen foreslår samtidig at semesteret som avsettes til JUS399 utnyttes i langt større utstrekning enn i dag. Dersom JUS396 *Masteroppgave (60 sp)* videreføres, må studenter på dette emnet følge opplæringsdelen på JUS399.

Masteroppgavekursets omfang innebærer at det bare er 30 studiepoeng tilgjengelig til andre emner. Etter arbeidsgruppens syn må det her foretas en avveining mellom ønsket om fordypning og ønsket om en bredt sammensatt portefølje av spesialeminer. Innenfor dagens ressursrammer vil det ikke være mulig å utvikle samtlige spesialeminer til det arbeidsgruppen vil betegne som fordypningsemner. Samtidig ligger det i fakultetets samfunnsoppdrag å sikre et undervisningstilbud i en rekke emner som det ikke er plass til i de obligatoriske delene av studiet, særlig emner som ikke tilbys ved noen av de andre juridiske lærestedene. Også hensynet til studentenes valgfrihet og ønsket om at fakultetet som fremstå som et attraktivt mål for utvekslingsstudenter tilsier en relativt bred portefølje med spesialeminer, selv om disse hensynene også ivaretas av valgemnene som vil bli tilbudt på tredje studieår. Innretningen av spesialemnene på femte studieår har også en side til fakultetets ambisjoner om et større tilbud innen etter- og videreutdanning (EVU), men det ligger utenfor arbeidsgruppens mandat å utrede dette nærmere.

Arbeidsgruppens forslag går ut på at målsettingen om faglig fordypning ivaretas gjennom fordypnings-emner på 20 studiepoeng, med undervisning over hele semesteret (noen om høsten og noen om våren) og med kobling opp mot masteroppgaven. Antallet fordypningsemner vil avhenge av fakultetets ressursituasjon til enhver tid, mens utvalget av dem må avgjøres av fakultetsstyret ut fra faglige, samfunnsmessige og strategiske hensyn. Arbeidsgruppen fremhever at kravet til høyt faglig nivå, ønsket om tettere kobling til forskningsmiljøene ved fakultetet («forskningsnær undervisning») og hensynet til en ordning som er bærekraftig over tid, tilsier at det stilles krav til at alle fordypningsemner er forankret i fagmiljøet, med en kjerne av fast vitenskapelig ansatte som emneansvarlige. Etter arbeidsgruppens syn bør det vurderes å knytte fordypningsemnene til fakultets forskergrupper og/eller faggruppene med ansvar for masteroppgavene. En samordning her vil i realiteten gi opphav til et utvalg spesialiserte «linjer» på i alt 50 studiepoeng.

De resterende 10 studiepoengene bør det etter arbeidsgruppens syn ikke stilles like strenge institusjonelle krav til. Fakultetets ønske om å fremstå som et attraktivt mål for utvekslingsstudenter krever en relativt bred portefølje med engelskspråklige spesialemer, og arbeidsgruppen mener at disse emnene med visse tilpasninger bør være tilgjengelige også for våre femteårsstudenter. For de av våre studenter som ikke velger å reise på utveksling på femte studieår, vil de engelskspråklige spesialemerne gi mulighet for «internasjonalisering hjemme» og samtidig bidra til at et økt læringsutbytte for de utenlandske studentene som i dag i alt for liten grad møter og interagerer med norske jusstudenter. Hensynet til studentenes valgfrihet og ønsket om best mulig bruk av fakultetets professor II-ere trekker i samme retning. De ressursene fakultetet bruker på å knytte til seg ledende utenlandske professorer i slike stillinger bør komme også våre egne studenter til gode, samtidig som innslag av norske femteårsstudenter og tilhørende tilpasninger i emnene til masternivå må antas å gjøre undervisningsoppgavene, og dermed også bistillingene som sådanne, mer interessante. Arbeidsgruppen har derfor utarbeidet forslag til hvordan emner som tilbys til utenlandske studenter på bachelornivå kan tilpasses slik at de også kan tilbys våre femteårsstudenter (bl.a. gjennom egne «master classes» mot slutten av semesteret).

Etter arbeidsgruppens syn bør det også være mulig å opprette/videreføre norskspråklige spesialemer på 5 eller 10 studiepoeng på femte studieår. Det kan være snakk om emner med opphav i mindre forskningsmiljø som ikke (ennå) kan løfte et 20 studiepoengs fordypningsemne, tverrfaglige fellesemner i samarbeid med andre fakulteter, nysatsinger på forskningsfronten som også bør komme interesserte studenter til nytte mv. Dynamikken i porteføljen av slike spesialemer kan og bør være langt større enn for fordypningsemnene, og vil slik kunne bidra til at fakultetet på kort tid kan få på plass spesialemer knyttet til aktuelle samfunnsutfordringer.

Med hensyn til utveksling vil arbeidsgruppen understreke at det er ønskelig at flest mulig av fakultetets studenter får de perspektiver på norsk juss som et studieopphold i utlandet medfører. Fakultetet må jobbe aktivt for at de nye utvekslingsmulighetene på tredje studieår fører til at enda flere enn i dag velger å reise på utveksling. For utveksling på tredje studieår bør studentenes valgfrihet være betydelig, både med hensyn til hvor de vil reise og med hensyn til hvilke fag de vil studere.

Også på femte studieår vil utvekslingsmulighetene være betydelige. Arbeidsgruppen understreker at det vil være mulig å reise på utveksling på femte studieår også for studenter som utvekslet på tredje studieår, og minner i den anledning om at ERASMUS-programmet åpner for at en student kan reise ut både på bachelor- og på masternivå. Fakultetets mange utvekslingsavtaler sikrer at våre femteårsstudenter kan ta emner på master-/LLM-nivå hos våre partneruniversiteter. Fremtidig utveksling på femte

studieår må forutsetningsvis skje på slikt nivå, i hvert fall for de 20 studiepoengene som vil være til erstatning for fordypningsemnene som arbeidsgruppen foreslår opprettet.

For studenter som ønsker å utveksle hele femte studieår byr fritak for JUS399 *Masteroppgave* på særskilte utfordringer, blant annet fordi de færreste LLM.-programmer hos våre partneruniversiteter tilbyr en masteroppgave av samme omfang som vår. Den foreslåtte styrkingen av undervisningsopplegget omkring masteroppgaven for å sikre et læringsutbytte i tråd med de 900 arbeidstimene som JUS399 forutsetter, tilsier at dagens praksis med å godkjenne langt mindre skriftlige arbeider (målt i studiepoeng/ECTS) som likeverdige med våre masteroppgaver bør opphøre. Fritak for JUS399 kan bare gis til studenter som har skrevet et helhetlig skriftlig arbeid som i arbeidsmengde/studiepoeng tilsvarer våre masteroppgaver. Dette hindrer ikke våre studenter i å utveksle et helt år og sikre seg en LLM-grad fra et av våre partneruniversiteter som ikke tilbyr noen slik masteroppgave, men de må være forberedt på at de deretter må ta JUS399 i Bergen.

For studenter som reiser på utveksling både på tredje og femte studieår bør det klargjøres at samlet innpass av emner tatt under utveksling ikke kan overstige 60 studiepoeng.

Om undervisningsopplegget på femte studieår vil arbeidsgruppen understreke at tilstedeværelse på fakultetet fremstår som avgjørende for å oppnå den ønskede heving av det faglige nivået og studentenes læringsutbytte. Både på de nye fordypningsemnene og opplæringsdelen av masteroppgavekurset bør det legges opp til betydelige innslag av studentaktiv læring, gruppediskusjoner, muntlige fremleggelser, kommentering av medstudenters arbeid mv. Dagens femte studieår fremstår langt på vei som et fjernstudium. Antall studenter som er til stede på fakultetet er langt under den kritiske masse som er påkrevd for et godt læringsmiljø, med muligheter for faglige diskusjoner både i og utenfor undervisningssituasjonen. Studenter som ikke har tenkt å bli værende i Bergen etter studiene synes i praksis å forlate byen etter fjerde studieår, eventuelt etter første semester på femte studieår. Dette er en praksis fakultetet må få bukt med om vi skal få på plass det læringsmiljøet som skal til for å løfte femte studieår opp til ønsket nivå, med et faglig felleskap som kan gjøre særlig arbeidet med masteroppgaven mindre ensomt enn det nok i dag oppleves for mange. Arbeidsgruppen ser ingen annen løsning på dette enn å innføre betydelige elementer av obligatorisk oppmøte på de nye fordypningsemnene og opplæringsdelen av masteroppgavekurset, i hvert fall i en overgangsperiode frem til vi får bukt med dagens etablerte ukultur.

Om prøvingsformene på femte studieår nøyer arbeidsgruppen seg med å bemerke at prøvingen av fordypningsemnene på 20 studiepoeng bør inneholde minst et lengre skriftlig arbeid med et format som forbereder studentene på JUS399 *Masteroppgave*. Så fremt antall studenter på et fordypningsemne gjør det praktisk gjennomførbart, er det ønskelig at studentene får hvert sitt tema for disse oppgavene, med etterfølgende presentasjoner for medstudenter og lærere i passe store grupper. For øvrig bør de emneansvarlige få betydelig frihet til å utarbeide egnede prøvingsformer.

Arbeidsgruppen vil også foreslå at dagens mulighet til å snu om på fjerde og femte studieår oppheves. Ønsket om progresjon fra ett studieår til det neste tilsier at opplegget på femte studieår må kunne forutsette at studentene har gjennomført fjerde studieår før de påbegynner spesialiseringen som tilbys på siste studieår. Dette hindrer ikke at det i individuelle tilfelle kan fastsettes unntak i en students studieplan, men fakultetet bør ikke generelt gi uttrykk for at det ikke spiller noen rolle om man har fullført tre eller fire år med studier før man gir seg i kast med femte studieår.

2. Oppnevning, sammensetning og mandat

Den 28. april 2020 fattet fakultetsstyret vedtak om å nedsette en arbeidsgruppe for å utrede femte studieår.¹ I oppnevningens brev av 4. mai. 2020 blir arbeidsgruppens medlemmer og mandat fremlagt.

Arbeidsgruppen har hatt følgende sammensetning:

- professor Magne Strandberg, Universitetet i Bergen (leder)
- professor Halvard Haukeland Fredriksen, Universitetet i Bergen
- professor Berte-Elen Reinertsen Konow, Universitetet i Bergen
- postdoktor Ingrid Margrethe Halvorsen Barlund, Universitetet i Bergen (frem til 31/9 2020)
- seniorkonsulent Robert Stavenes, Universitetet i Bergen
- student Ingeborg Johansen Morken, Universitetet i Bergen
- student Andreas Myrseth Kolstad, Universitetet i Bergen
- professor Maja Janmyr, Universitetet i Oslo

Sekretær:

- seniorkonsulent Marianne Hauger, Universitetet i Bergen (frem til 30.9.20)
- rådgiver Maria Holme Lidal, Universitetet i Bergen (fra 1.10.20)

Arbeidsgruppen skal etter mandatet «utarbeide et forslag til struktur og emnesammensetning for 5. studieår på masterstudiet i rettsvitenskap». Fakultetsstyret fremhevet i sin drøftelse at arbeidsgruppen skal ha et vidt mandat hvor både spesialemnene og masteroppgaven skulle inngå, og i tillegg ble arbeidsgruppen bedt om å se på sammenhengen mellom spesialemnene på 5. studieår og de nye valg- emnene på 3. studieår. Arbeidsgruppen er også bedt om å vurdere hvilken metodeundervisning som skal gis på 5. studieår, kriteriene for å erstatte emner med utvekslingsopphold og hvorvidt emnene på 5. studieår også kan tilbys til innreisende studenter. Styret var spesielt opptatt av at 5. studieår skulle gi en mulighet for faglig fordypning, noe som også er kommet direkte til uttrykk i mandatet.

Etter mandatet skal arbeidsgruppen levere to delinnstillinger, og arbeidsgruppen leverer her den første av dem. Etter mandatet skal den første delinnstillingen dreie seg om strukturen på 5. studieår, det vil si hvor store spesialemnene skal være, om det skal lages større faglige linjer (eller pakker) og om slike linjer eventuelt også skal omfatte masteroppgaven. Det er først i den andre delinnstillingen at det skal gis «konkrete forslag om hvilke emner og/eller linjer som skal tilbys på 5. studieår».

Arbeidsgruppens mandat omfatter ikke JUS397 *Forskerlinjen*. Arbeidsgruppen skal heller ikke vurdere de forhold som faller innenfor mandatet til den planlagte arbeidsgruppen for praksis i rettsstudiet.²

Arbeidsgruppen har hatt 8 møter. Som følge av restriksjonene for å hindre spredningen av Covid-19 viruset, har alle møter foregått på Zoom. Arbeidsgruppen avholdt allmøte 9. september 2020 hvor alle fakultetets ansatte var invitert til å komme med innspill.

3. Kort om studieopplegget på siste studieår ved UiO, UiT og utvalgte utenlandske læresteder

Etter mandatet skal arbeidsgruppen «innhente informasjon om hvordan andre fakulteter i Norge eller andre land legger opp sine spesialemnener (e.l.)» Arbeidsgruppen har innhentet informasjon fra UiT og

¹ Se fakultetsstyresaker 21/20 og 31/20.

² Se fakultetsstyresaker 82/19 og 22/20.

UiO, som arbeidsgruppen hadde en gjennomgang av på møtet den 22. juni 2020. Vi har dessuten innhentet informasjon fra Universitet i Amsterdam ved professor Bernt Hugenholz, som er professor II ved vårt fakultet og som presenterte opplegget ved sitt fakultet for arbeidsgruppen den 23. september. Dessuten har vi innhentet informasjon fra Universitetet i Göttingen ved professor Volker Lipp, som er professor II hos oss og som presenterte opplegget ved sitt universitet for arbeidsgruppen 30. september. Hugenholz og Lipp informerte også noe mer generelt om opplegget ved andre nederlandske og tyske universiteter. I tillegg har vi sett hen til ordningene ved andre nordiske universiteter, slik som Uppsala,³ Lund,⁴ Stockholm⁵ og København,⁶ men har nøyd oss med å forholde oss til deres nettsider og har ikke hatt egne møter om oppleggene der. Arbeidsgruppen har også hatt nytte av flere av medlemmenes kjennskap til det opplegg for spesialemer, LLM-programmer mv. som tilbys av de universitetene som fakultetet har samarbeidsavtaler med og sender våre studenter på utveksling til.

Ordningene for spesialemerne og masteroppgaven både i Amsterdam og Göttingen er tilpasset studieordninger som er så vidt forskjellige fra vår egen at det er vanskelig å bruke oppleggene der som helhetlige forbilder for en reform hos oss. For arbeidsgruppen har det likevel vært nyttig å oppdage hvor store forskjellene er mellom innretningen av siste studieår i de nordiske landene på den ene siden og kontinentaleuropeiske land som Nederland og Tyskland på den andre. Det er slående hvor mange flere studiepoeng som er satt av til masteroppgaven hos oss enn i landene utenfor Norden, noe som har lagt i bakgrunnen når vi i denne innstillingen argumenterer for å fylle masteroppgaveemnet vårt med mer innhold og nye arbeidskrav. Det er også slående hvor mange flere undervisningstimer per studiepoeng som tilbys, noe som utgjør noe av bakgrunnen for våre forslag om mer undervisning og nye arbeidskrav på de emnene som vi i fremtiden vil tilby på femte studieår. Mer konkret har vi også latt oss inspirere av den tyske tradisjonen med såkalte seminaroppgaver, som er mellomstore individuelle arbeider som skrives som ledd i et valgemne. Etter vårt syn vil et lignende arbeidskrav som del av et større «fordypningsemne» forberede studentene på den etterfølgende masteroppgaven på en helt annen måte enn i dag. Fra møtene med Hugenholz og Lipp har arbeidsgruppen også tatt med seg at obligatorisk oppmøte og deltakelse i ulike læringsaktiviteter anses som helt selvsagt både i Nederland og Tyskland. Studentenes tilstedeværelse på «campus» anses simpelthen som en forutsetning for at de skal tilegne seg det forventede læringsutbyttet.

Med hensyn til UiO, UiT og juridiske fakulteter i Norden for øvrig er forskjellene i struktur og innretning langt mindre. Masteroppgaver på 30 studiepoeng legger beslag på halvparten av siste studieår, og de resterende 30 studiepoengene fordeles på valgfrie emner. De valgfrie emnene varierer betydelig i størrelse, fra 5 til 20 studiepoeng. Verken UiO eller UiT begrenser studentenes valgfrihet, men ved UiO har det vært gjort ulike forsøk på å oppmuntre studentene til å velge spesialemer som henger naturlig sammen. Ved UiO har det vært prøvd ut en løsning hvor studenter kan velge faglig spesialisering innenfor ulike rettsområder, hvor nærmere angitt kombinasjoner av valgemner og en masteroppgave innen samme område leder frem til en faglig «profil» som angis på vitnemålet.⁷ I praksis har det imidlertid vist seg at svært få studenter er interessert i et vitnemål som angir en slik spesialisering,⁸ og det

³ <https://www.jur.uu.se/utbildning/juristprogrammet/>

⁴ <https://www.jur.lu.se/#!juristprogrammet>

⁵ <https://www.jurinst.su.se/utbildning/v%C3%A5ra-utbildningar/juristprogrammet>

⁶ <https://jura.ku.dk/uddannelser/kandidatuddannelser/>

⁷ <https://www.uio.no/studier/program/jus/oppbygging/profiler/index.html>

⁸ En nærliggende forklaring er at studentene er redde for at et «spesialisert» vitnemål skal begrense deres fremtidige karrieremuligheter, i en situasjon hvor flertallet av deres medstudenter går ut med «generalistvitnemål».

er usikkert om ordningen vil bli videreført. I dagens system, hvor det store flertall av studentene ikke tar forhåndsbestemte «pakker» av valgemner, er uansett muligheten for å la de ulike emnene bygge på hverandre ytterst begrenset. UiO krever at studenter som ikke drar på utveksling i løpet av studiet tar minst et engelskspråklig valgemne, på samme vis som vi også gjør. Arbeidsgruppens inntrykk er at dette gjelder tilsvarende for juridiske læresteder i Norden for øvrig.

Med hensyn til undervisningsopplegget på valgemnene ved UiO og UiT er arbeidsgruppens inntrykk at det er omtrent som hos oss, både i innretning og omfang. For masteroppgavene tilbyr UiO 15 timer og UiT hele 19 timer veiledning til hver student, mot våre 11 timer, men hverken UiO eller UiT tilbyr noe fast undervisningsopplegg ut over dette som holder studentene på fakultetet i skrivesemesteret. Arbeidsgruppens inntrykk er likevel at UiO og UiT har mindre utfordringer enn oss med at studentene forlater fakultetet i skrivesemesteret.

UiO har i flere år hatt en viss valgfrihet også på tredje studieår, og har derfor erfaringer knyttet til det å tilby valgemner på hhv. bachelor- og masternivå som arbeidsgruppen har hatt nytte av.

Både UiT og UiO tilbyr utveksling på femte studieår. UiO og UiT ser imidlertid ut til å praktisere en strengere linje for å godkjenne skriftlige arbeider fra utvekslingsopphold som tilsvarende masteroppgaver enn vårt fakultet, noe som for UiO sin del er slik at det bare godskrives «masteroppgave som i innhold, omfang og dybde minst tilsvarer den oppgaven som kreves til mastergraden i rettsvitenskap ved Det juridiske fakultet i Oslo».⁹

Både UiO og UiT tilbyr engelskspråklige LLM-grader på 90 studiepoeng, hvor de siste 30 studiepoengene består av masteroppgaven.¹⁰ Disse programmene er primært innrettet mot utenlandske studenter, men de er også åpne for norske studenter. Ved UiO er det per i dag mulig å få godskrevet en LL.M på 1,5 år som vil kunne godskrives som hele 5. studieår på Master i rettsvitenskap. Studenter kan altså skrive én masteroppgave og oppnå to grader på bare litt ekstra tid. Der er imidlertid visse utfordringer ved dette som skal tas opp til diskusjon ved UiO. Forskrift om studier og eksamener ved UiO § 2.8 (2) setter krav til at en ny masteroppgave må avlegges ved tildeling av ny grad. Dette strider med fakultets praksis og interne regelverk om godskriving av LLM på 5. studieår, og dette er grunnen til at muligheten for dobbelt grad ikke profileres veldig tydelig. Uansett er det også her slik at masteroppgaven bare godskrives hvis den i innhold, omfang og dybde minst tilsvarer den oppgaven som kreves til mastergraden i rettsvitenskap ved Det juridiske fakultet i Oslo.¹¹

4. Overordnede føringer og målsetninger

4.1. Betydningen av den overordnede læringsutbyttebeskrivelsen for jusstudiet

Emnene på femte studieår skal bidra til å realisere de overordnede målsetningene for hele jusstudiet. Helt generelt kan man si at målet er å utdanne best mulig jurister for nåtiden og fremtiden, det vil si jurister som i størst mulig grad møter dagens og morgendagens rettslige utfordringer og som er

Slik sett trenger ikke profilers manglende popularitet bety at studentene ikke ønsker et helhetlig opplegg for siste studieår.

⁹ Se <https://www.uio.no/studier/program/jus/innpassing-forhandsvedtatt/#toc14> om

¹⁰ UiO tilbyr LLM-program i Information and Communication Technology Law, Maritime Law og Public International Law, mens UiT tilbyr en LLM i Law of the Sea.

¹¹ <https://www.uio.no/studier/program/jus/innpassing-forhandsvedtatt/#toc14>

attraktive i et arbeidsmarked med både offentlige og private aktører. Det er en lang vei å gå fra disse abstrakte målsetningene til operative kriterier for hva studentene våre skal kunne etter endt studium. Dette er imidlertid en problematikk arbeidsgruppen ikke trenger å gå dypt ned i ettersom operative kriterier er formulert i læringsutbyttebeskrivelsen for masterprogrammet i rettsvitenskap.¹² En ny læringsutbyttebeskrivelse ble vedtatt av fakultetsstyret i juni 2019,¹³ og denne omfatter også femte studieår. For å få et godt samspill mellom emnene på femte studieår og resten av studiet, er det viktig at emnene på femte studieår bygger videre på den kunnskap, de ferdigheter og den kompetanse som studentene alt har tilegnet seg på de fire første studieårene.

I læringsutbyttebeskrivelsen er spesialemnene og masteroppgaven nevnt særskilt under punktet om kunnskaper:

«Kandidatene skal ha god kunnskap om grunnleggende rettsregler og sammenhenger innen alle fagområder som omfattes av studiet, og spesialisert kunnskap innen fagområder som dekkes av spesialemnene og masteroppgaven.»

Dette må forstås slik at studentene på spesialemnene skal få grundigere og mer dyptgående kunnskaper innenfor mer begrensede emner enn det som er gitt tidligere på studiet. Etter arbeidsgruppens oppfatning er det samtidig grunn til å få frem at emnene på femte studieår også skal gi studentene nye eller forbedrede ferdigheter og kompetanser, og at dette er minst like viktig som at studentene skal få nye kunnskaper. Dette fremgår også mer implisitt av læringsutbyttebeskrivelsen, hvor flere av læringsmålene forutsetningsvis primært må oppnås på femte studieår.¹⁴

Etter arbeidsgruppens oppfatning er det særlig viktig at studentene på femte studieår tilegner seg metodiske ferdigheter som gjør dem i stand til å gå dypere ned i problemstillinger, at de skal kunne reflektere mer over faglige spørsmål og kunne nærme seg problemstillinger på en mer selvstendig måte. Fordypning, refleksjon og selvstendighet er også løftet frem i den nye læringsutbyttebeskrivelse, der det pekes på at det er grunn til å prioritere slike ferdigheter og kompetanser fordi de er mer slitesterke enn kunnskaper. Rene kunnskaper vil gjerne måtte oppdateres hyppigere etter hvert som rettsutviklingen går fremover, og fakultetets ansvar på dette punkt bør etter arbeidsgruppens oppfatning i første rekke ivaretas gjennom videreutvikling av porteføljen av EVU-emner.

4.2. Forholdet mellom spesialisering og fordypning

Ordentlig spesialisering forutsetter etter arbeidsgruppens syn faglig fordypning. En juridisk spesialist er en jurist som ikke bare har visse paratkunnskaper på et nærmere angitt rettsområde, men som også har en dypere metodisk forståelse for det aktuelle fagområdet. Samtidig er arbeidsgruppen oppmerksom på at det er et spenningsforhold mellom de tidsflater og ressurser som kreves for reell fordypning og det antall rettsområder som fakultet kan tilby spesialisering innenfor. En innretning av femte studieår hvor studentene kan velge fritt mellom et stort antall mindre spesialemner, gjør det vanskelig å oppnå fordypning. Særlig for rettsområder som studentene ikke har stiftet nevneverdig bekjentskap med tidligere på studiet, kreves det et visst omfang for at spesialemnet skal tilby noe mer enn en første innføring. Dessuten blir det vanskeligere å få til mer dyptgående undervisningsopplegg dersom

¹² https://www.uib.no/sites/w3.uib.no/files/attachments/vedtatt_laeringsutbyttebeskrivelse.pdf

¹³ Fakultetsstyresak 46/19.

¹⁴ Et opplagt eksempel er kompetanse til å «planlegge og gjennomføre større arbeidsoppgaver innen en gitt tidsramme», som henspiller på masteroppgaven. Det samme gjelder imidlertid for en rekke av de mer ambisiøse målene i læringsutbyttebeskrivelsen, herunder særlig de som er knyttet til internasjonalisering, komparasjon og tverrfaglighet.

fakultetets begrensede lærerressurser spres tynt utover et stort antall emner. Dersom studentene fritt kan sette sammen en portefølje av flere mindre spesialemer, blir det også vanskelig å lage et undervisningsopplegg på femte studieår hvor de ulike emnene bygger på hverandre, og slik bidrar til faglig progresjon også internt på dette studieåret.

Arbeidsgruppen mener at den avveiningen som her må gjøres, i større grad enn i dag bør gå i favør av faglig fordypning. En jurist som i løpet av studiene har fordypet seg ordentlig i et rettsområde, vil ha tilegnet seg ferdigheter og kompetanse som gjør det langt lettere å sette seg inn i nye rettsområder i fremtiden. Fordypning i løpet av studiene er en forutsetning for etterfølgende spesialisering, i form av etter- og videreutdanning.

I mandatet er det også uttrykkelig formulert at hensynet til faglig fordypning skal prioriteres ved utforming av femte studieår:

«Arbeidsgruppen skal i sine vurderinger legge spesielt vekt på at 5. studieår skal gi mulighet for faglig fordypning.»

I ønsket om å sikre faglig fordypning ligger ikke nødvendigvis noen kritikk av enkeltemner på dagens femte studieår ikke har et tilstrekkelig høyt faglig nivå, men kravene til spesialemer på femte studieår har ikke vært klart artikulert og rammebetingelsene i form av tilgjengelige undervisningsressurser har ikke vært som de helst skulle vært. Det er nok også slik at man ved opprettelsen av spesialemer i SU og fakultetsstyret ikke alltid har hatt inngående vurderinger av emnenes faglige kvalitet og vanskelighetsgrad.

4.3. Arbeidsbelastningen på femte studieår

De faglige kravene på femte studieår må ta utgangspunkt i at studentene skal jobbe med studiene på heltid gjennom hele studieåret. I uhl. § 3-8 (1) er dette formulert slik:

«Studieåret er normalt 10 måneder. Styret fastsetter undervisningsterminene. Et fullt studieår er normert til 60 studiepoeng.»

Prinsippet om heltidsstudenten går altså ut på at hele studieåret skal tas i bruk, og det forventes at en student legger ned omtrent samme antall studietimer som en arbeidstaker jobber i løpet av et år.

Det nærmere omfang av arbeidskrav, rettskildemateriale og pensumlitteratur må ta utgangspunkt i forventningene til progresjon fra de foregående studieårene. En viktig ferdighet for ferdigutdannede jurister er å kunne håndtere et stort kildemateriale og store mengder litteratur, herunder å kunne avgjøre hvilke deler av materialet som krever nærlesning og hvilke som ikke krever samme innsats. Det ligger i dette at studentene må være forberedt på å håndtere flere kilder og et større pensum på femte studieår enn på de foregående studieårene.

4.4. Målgruppen for emnene som tilbys på studieår

I dag er det slik at spesialemerne på 5. studieår, i kontrast til de 4 første studieårene, ikke bare tas av studenter på masterprogrammet i rettsvitenskap, men også av flere andre studentgrupper. I valg-emneinnstillingen fra 2006 fremheves det at målgruppene for spesialemerne er:¹⁵

- i. Studenter på fjerde/femte år i masterstudiet i rettsvitenskap
- ii. Ferdige jurister som søker etterutdanning

¹⁵ Se også Spesialemerne i masterstudiet i rettsvitenskap UiB – En evaluering av studieadministrasjonen, avgitt høsten 2013 s. 8–9.

- iii. Studenter tidlig i masterstudiet i rettsvitenskap som har behov for tilpasning av utdanningsplanen sin ("hengoppfølging")
- iv. Eventuelle bachelorstudenter i jus, dersom fakultetet etablerer et bachelorprogram som gir rom for spesialemer.
- v. Eventuelle LLM-studenter dersom fakultetet etablerer et LLM-program
- vi. Studenter fra andre fakulteter som har opptak til bachelorprogram og minst 120 studiepoeng, eller opptak til masterprogram og en fullført bachelorgrad.

Med tillegg av et stadig økende antall innreisende utvekslingsstudenter er listen også i dag dekkende som en beskrivelse av hvem spesialemerne tilbys til. Arbeidsgruppen vil imidlertid understreke at det er nødvendig å ta stilling til hvilken studentgruppe som i første rekke skal være målgruppen for emnene på femte studieår. Det er ikke slik at et og samme studieopplegg er det beste for alle studentgruppene som i dag blir tilbudt spesialemer.

Et viktig utgangspunkt for arbeidsgruppen er at studenter som tar mastergrad i rettsvitenskap ved UiB er den klart viktigste målgruppen for femte studieår. I det store og det hele bør studieåret legges opp for å være best mulig for studentene som er tatt opp på våre to masterprogrammer. Dette kan høres selvsagt ut, men bevissthet om den primære målgruppen er viktig for å få god kvalitet i utdanningen. Et spesialemer som skal sørge for faglig fordypning av studenter på sitt siste år på jusstudiet må innrettes på et annet vis enn et EVU-emne som skal tilby spesialisering for ferdigutdannede jurister som forutsetningsvis allerede har tilegnet seg de ferdigheter som læringsutbyttebeskrivelsen for masterstudiet legger opp til.

Det er likevel viktig å legge vekt på at emnene på femte studieår helst skal kunne tas av innreisende studenter, noe som også er kommet til uttrykk i vårt mandat. Internasjonal studentmobilitet er en viktig del av moderne universitetsutdannelse, og for å få dette til må våre studieprogrammer legges til rette for at våre studenter kan få reise ut og dessuten må deler av vårt studietilbud være egnet for innreisende studenter. Fakultetet har et sterkt ønske om å tiltrekke seg internasjonale studenter, og det er klart å foretrekke at disse studentene kan ta samme emner som de norske studentene. En slik ordning er ikke bare gunstig ressursmessig fordi samme undervisning da kan følges av et høyere antall studenter, men også fordi en studentmasse med både norske og utenlandske studenter kan bringe nye perspektiver inn i undervisningen.

Den nye studieordningen, som har både valgemen på tredje studieår og spesialemer på femte studieår, gjør at det blir større muligheter for å tilby emner som er tilpasset det nivået de innreisende studentene er på. I dag er det slik at de innreisende studentene, uansett hvor lenge de har studert, blir plassert på emner sammen med våre femteårsstudenter. Dette kan medføre en fare for at det faglige nivået ikke blir like høyt som det burde være for emner på femte studieår,¹⁶ og den nye ordningen med valgemen på tredje studieår gjør at det blir lettere å få til ordninger der innreisende bachelorstudenter blandes med våre tredjeårsstudenter mens innreisende masterstudenter blandes med våre femteårsstudenter. I praksis kan det likevel tvinge seg gjennom enkelte pragmatiske løsninger som er begrunnet med behovet for å gi et godt nok tilbud til innreisende studenter. Dette skyldes først og fremst at den nye studieordningen legger alle valgemenene på vårsemesteret tredje studieår samtidig som det vil være innreisende studenter (både på bachelor- og masternivå) også i høstsemesteret. For å gi disse studentene et tilbud, kan det være ønskelig å innrette en del emner på

¹⁶ Innstilling fra arbeidsgruppen for fagsammensetningen på 1.-3.studieår, avgitt 19. feb. 2019, s. 31.

femte studieår slik at deler av undervisningen også kan følges av innreisende studenter som ikke har bachelorgrad eller tilsvarende.

4.5. Ressursbruk

Heving av det faglige nivået på femte studieår forutsetter mer ressurser til undervisning. Arbeidsgruppen mener at det både for masteroppgaven og spesialemnene bør skje en betydelig økning av undervisningsressursene. Innstillingen er basert på at det settes inn økte ressurser på femte studieår, men likevel slik at økningen ikke er større enn at endringene etter arbeidsgruppens oppfatning lar seg gjennomføre i praksis.

Arbeidsgruppen ønsker samtidig en struktur og innretning for femte studieår som er mer kostnadseffektiv enn dagens. Ressurser bør om mulig omfordes fra prøving til undervisning. Rammene for sensurarbeidet er riktignok lagt i universitets- og høyskoleloven, og supplert med internt UiB-reglement, og noen reduksjon i sensorenes godtgjøring er det ikke grunnlag for. Arbeidsgruppens forslag om større fordypningsemner vil imidlertid ha som en gunstig sidevirkning at det samlede antall eksamener som må avvikles og sensureres på femte studieår kan reduseres merkbart.

Det andre grepet arbeidsgruppen foreslår for å øke undervisningen på femte studieår, er at det nye opplegget rundt masteroppgavene blir felles undervisning for grupper av studenter i stedet for langt mer kostnadsdrivende økninger i den individuelle veiledningen av hver enkelt student. Det bør fremdeles være et mål for fakultetet å øke veiledningstiden til hver student opp til 15 timer, men det er bare realistisk dersom fakultetets økonomi og lærerkollegium styrkes betraktelig. I dagens situasjon mener arbeidsgruppen det er både pedagogisk og økonomisk riktig å prioritere professorledet undervisning på campus av grupper av masterstudenter fremfor flere timer individuell veiledning fra et altfor stort antall eksterne veiledere.

5. Forholdet mellom fjerde og femte studieår

Arbeidsgruppen mener at dagens mulighet til å snu om på fjerde og femte studieår bør oppheves. Ønsket om progresjon fra ett studieår til det neste tilsier at opplegget på femte studieår må kunne forutsette at studentene har gjennomført fjerde studieår før de påbegynner spesialiseringen som tilbys på siste studieår. Dette hindrer ikke at det i individuelle tilfelle kan fastsettes unntak i en students studieplan, men fakultetet bør ikke generelt gi uttrykk for at det ikke spiller noen rolle om man har fullført tre eller fire år med studier før man gir seg i kast med femte studieår.

6. Noen overordnede spørsmål om strukturen på femte studieår – helårslinje?

Arbeidsgruppen har diskutert flere modeller for hvordan femte studieår kan struktureres. Modellene dreier seg om hvor store spesialemnene bør være, om de bør samles i linjer eller pakker og om det bør være en formell kobling mellom spesialemnene og masteroppgaven. I dag er femte studieår det vi kan kalle en *fri småemnemodell*, hvor studentene det ene semesteret fritt velger fra en liste av stort sett ganske små spesialemnener (10 studiepoeng), og det andre semesteret fritt velger tema for masteroppgaven. Studentene kan følgelig velge å skrive masteroppgave om noe helt annet enn det de har spesialisert seg i. Det kan tenkes flere alternativer som på ulikt vis avhjelper de åpenbare svakhetene til denne modellen, og vi vil kort gå gjennom de som har vært mest diskutert i arbeidsgruppen.

Arbeidsgruppen har diskutert om femte studieår bør omlegges til *en helårsmodell* hvor hver student melder seg opp i ett fagfelt, typisk et bestemt rettsområde som f.eks. kontraktsrett eller strafferett, skriver sin masteroppgave innenfor dette fagfeltet og tar et sett med spesialemnener i samme fagfelt. Man kunne også tenke seg at spesialemnene og masteroppgaven ikke ble plassert på to atskilte semestre, men at studentene jobbet parallelt med masteroppgaven og spesialemnener gjennom store deler av året. Fordelene med en slik modell ville være at hver student får en samlet spesialisering og fordypning innenfor ett fagfelt i et helt studieår. Modellen ville gi en synergieffekt ved at deler av undervisningen vil være relevant både for spesialemnene og masteroppgaven, studentene ville få mer tid til å la temaet for masteroppgaven modne og studenter som skriver om beslektede temaer ville kjenne til hverandre fra undervisning i spesialemnene. Det er imidlertid en del praktiske ulemper med en slik modell. Det største problemet er at alle eller nesten alle studentene må ha veileder gjennom nesten hele studieåret, og at uforholdsmessig mye av veiledningstiden ville måtte gå om våren fordi de fleste studentene ville komme til å levere masteroppgaven det semesteret. Hvis undervisningen rettet inn mot masteroppgaven i større eller mindre grad skulle overlappe undervisningen i spesialemnene ville det også gjøre det vanskeligere å benytte seg av eksterne veiledere. Alt i alt ville det være meget vanskelig å få veilederkabalene til å gå opp. Dessuten ville en slik modell bli vanskelig å koble seg på for studenter som har avvikende studieplaner, og modellen ville være svært vanskelig å kombinere med utveksling. Arbeidsgruppen vil av disse grunner ikke anbefale en slik helårsmodell, men vil ikke være fremmed for at det på enkelte utvalgte rettsområder hvor fakultetet har god tilgang på lærer- og veilederressurser kan åpnes for å gjøre forsøk med en slik modell.

Arbeidsgruppen vil derfor foreslå at studentene, som i dag, skriver masteroppgaven ett semester, og tar spesialemnener et annet semester. Den muligheten til samlet spesialisering som man får ved å ha masteroppgave og spesialemnener innenfor samme rettsområde, bør likevel utnyttes i et forslag til reform av femte studieår.

Arbeidsgruppen har av den grunn diskutert om det bør stilles formelle krav til sammenhengen mellom de valgene studentene tar, altså om studenter må ta spesialemnener og masteroppgave innenfor samme rettsområde. Det vil imidlertid gå med temmelig store administrative og faglige ressurser til å praktisere et slikt krav, og arbeidsgruppen vil derfor ikke anbefale det. I stedet vil arbeidsgruppen nøye seg med å foreslå at det legges godt til rette for at studentene kan velge spesialemnener innenfor samme rettsområder som de skriver masteroppgave innenfor, og at studentene sterkt anbefales å gjøre et slikt valg.

Arbeidsgruppen har videre vurdert om studenter som velger å ta minst et visst antall studiepoeng, masteroppgaven inkludert, innenfor et rettsområde bør kunne få angitt en form for spesialisering på vitnemålet. Erfaringer fra Oslo tilsier imidlertid at det er svært få studenter som ønsker dette. Arbeidsgruppen vil derfor ikke foreslå en slik løsning, og vil understreke at den som leser vitnemålet uansett kan se det hvis en student har skrevet masteroppgave og spesialemnener innenfor samme fagfelt.

For å sikre faglig fordypning på femte studieår mener arbeidsgruppen at det i stedet er tre andre endringer som bør gjøres, innenfor dagens modell: For det første foreslår vi at de temmelig mange små spesialemnene som vi har i dag erstattes med en modell bestående av *fordypningsemner på 20 stp* og *spesialemnener på 10 stp*, og hvor hver student må velge ett fordypningsemne. For det andre foreslår vi at det opprettes et antall masteroppgavelinjer innenfor bestemte fagfelt eller rettsområder. På hver masteroppgavelinje skal det inngå en opplæringsdel med et relativt intensivt undervisningsopplegg. For det tredje foreslår vi at hver masteroppgavelinje og hvert fordypningsemne går annethvert

semester, satt opp slik at hver student enkelt kan velge ett år sammenhengende spesialisering innenfor det aktuelle rettsområdet. I fortsettelsen forklarer vi nærmere hva denne foreslåtte modellen går ut på.

7. Anbefaling om metodeundervisning

Etter mandatet skal arbeidsgruppen ta stilling til hvilken metodeundervisning som skal gis på femte studieår, «herunder om det skal være egne metodeemner som alle studenter på studieåret må følge eller om metodeundervisningen kan gjøres mer tilpasset bestemte materielle emner eller eventuelt linjer eller pakker». Metodeundervisningen har vært gjenstand for debatt også i tidligere faser av studiereformen, og i tidligere skisser har det vært lagt opp til at det på 5. studieår skal være et emne kalt «Metode III» som skulle være på 10 stp og som alle studenter skulle følge.¹⁷ I enkelte skisser har det vært lagt opp til at emnet kunne gis i to ulike varianter, og at studentene skulle velge en av de to. Med det mandatet arbeidsgruppen nå har fått, oppfordres vi til å diskutere om metodeundervisningen bør rettes inn mot de enkelte materielle rettsområder i stedet for å være et felles emnet.

Arbeidsgruppen mener at metodeundervisningen på 5. studieår ikke bør foregå i et eget metodeemne, men at metodiske aspekter heller bør integreres og spesialtilpasses de enkelte materielle rettsområdene. En slik ordning som arbeidsgruppen her foreslår vil i større grad legge til rette for samlet spesialisering, og etter vår oppfatning vil det også gi bedre muligheter for faglig fordypning når metodiske aspekter undervises sammen med materielle aspekter. Vi vil mer konkret foreslå at den nye opplæringsdelen knyttet til masteroppgavene skal inneholde store elementer av metodeundervisning som er tilpasset de enkelte linjene. På samme måte vil vi foreslå at fordypningsemnene på 20 studiepoeng skal inneholde vesentlige deler av metodeundervisning rettet inn mot de materielle temaene.

Arbeidsgruppen er også opptatt av at mer rettsteoretiske og tverrvitenskapelige elementer skal legges inn i 5. studieår. Ettersom også de relevante teoretiske perspektivene varierer fra det ene materielle rettsområdet til det andre, vil vi foreslå at også disse perspektivene blir undervist som integrerte deler i materiellrettslige emner. Vi vil foreslå at opplæringsdelen i masteroppgavelinje skal inneholde slike teoretiske elementer, og at det samme skal gjelde for fordypningsemnene.

8. JUS399 Masteroppgave: opprettelse av nye masterlinjer

8.1. Masteroppgavens omfang

Arbeidsgruppen foreslår at masteroppgaven også i fremtiden er på 30 sp. Etter UiB-forskriften er det mulig å søke om dispensasjon for å forkorte oppgaven ned til 20 sp,¹⁸ men arbeidsgruppen er kommet til at vi ikke vil anbefale dette i en situasjon hvor verken UiO eller UiT synes interessert i en slik endring. Vi mener imidlertid at masteroppgaveemnet slik det er i dag er overdimensjonert i den forstand at det gis mange studiepoeng for et arbeid som det ikke stilles særlig store minstekrav til. En sammenligning med andre land viser at det andre steder jevnt over gis færre studiepoeng for masteroppgaver selv om kravene til oppgavene virker å være temmelig tilsvarende de oppgavene våre studenter skriver, både i omfang og innhold. For eksempel må studentene ved Universitetet i Amsterdam skrive en

¹⁷ Fakultetsstyresak 39/18 og 53/18.

¹⁸ Forskrift om krav til mastergrad (FOR-2005-12-01-1392) § 6 annet ledd, jf. § 4. Se også forskrift om opptak, studier, vurdering og grader ved Universitetet i Bergen § 2.5 (1), jf. (3) som viser det unntaket som gjelder for master i odontologi.

masteroppgave som er estimert til 12-13000 ord inkludert fotnoter og registre, og studentene får 12 ECTS for dette.

Problemet med dagens JUS399 er ikke nødvendigvis omfanget av emnet i seg selv, men vanskelighetene med å sikre at samtlige studenter nedlegger den arbeidsmengden, og gjennom det oppnår det læringsutbyttet, som må kunne forventes på et 30 studiepoengs emne på mastergradsnivå. Dersom vi legger til grunn at de siste studiepoengene på mastergradsnivå bør kreve en innsats på 30 arbeidstimer per studiepoeng, er forventet arbeidsinnsats på JUS399 hele 900 arbeidstimer. Arbeidsgruppens oppfatning, basert på erfaringene til de av medlemmene som har veiledet masteroppgaver og på samtaler med andre veiledere, er at få studenter bruker så mye tid på masteroppgaven, og at det i alle tilfelle langt ifra er påkrevd å nedlegge en slik arbeidsinnsats for å skrive en oppgave som blir vurdert til be stått.

8.2. Innføring av en opplæringsdel og et nytt undervisningsopplegg på JUS399

En måte å sikre et læringstrykk på JUS399 som rettferdiggjør emnets størrelse og de læringsmålene som skal oppnås, vil være tett oppfølging av alle studenter fra veiledere med rettsvitenskapelig forskningskompetanse og i et helt annet omfang enn i dag. På sikt bør fakultetet ha ambisjon om å få til en slik oppfølging, men fakultetets ressursituasjon og høye antall studenter medfører at en slik reform er uoppnåelig i overskuelig fremtid. Arbeidsgruppen har derfor vurdert andre endringer for å bringe innholdet på JUS399 bedre i samsvar med emnets omfang, forutsatte arbeidsmengde og de læringsmålene som skal oppnås.

Etter mønster fra JUS397 *Forskerlinjen* og fakultetets ph.d.-program foreslår arbeidsgruppen at det legges inn en opplæringsdel i masteroppgavekurset på om lag 10 studiepoeng, med egne læringsmål og arbeidskrav, et lesepensum på omtrent 5-600 sider og som inngår i prøvingen og teller omtrent 1/3 av karakteren. Opplæringsdelen skal da inngå som en del av emnet JUS399, men emnebeskrivelsen bør inneholde egne seksjoner om opplæringsdelen.

Opplæringsdelen bør inneholde en del elementer som er felles for alle studenter. Uten å ha noen ambisjoner om å være uttømmende, foreslår arbeidsgruppen at alle studentene får tilgang til felles undervisningsressurser om:

- (1) Akademisk skriving
 - o Å finne et egnet tema for masteroppgave
 - o Å finne egnete problemstillinger i en masteroppgave
 - o Referanseteknikk
 - o Tekstkvalitet/klarspråk
 - oppbygging av lange tekster
 - Oppbygging av resonnementer, analyser, redegjørelser, kritikk etc.
 - o Masteroppgaven i slutfasen:
 - Hvordan velge mellom problemstillinger
 - Hvor mye må forklares eksplisitt i en tekst
 - Hvordan unngå dobbeltbehandlinger
- (2) Planlegging og gjennomføring av store prosjekter
- (3) Metodiske/rettskildemessige utfordringer, som f.eks.:
 - o Avanserte rettskildesøk

- Avansert bruk av Lovdata
- Bruk av HUDOC
- Hvordan finne EU/EØS-rettslige kilder
- Kildeoverflod
 - Hvordan håndtere situasjoner hvor det foreligger langt flere relevante rettskilder enn det som kan gjennomgås?
- Kildemangel
 - Hvordan håndtere situasjoner hvor det foreligger få rettskilder eller rettskildene i liten grad gir veiledning?
- Kildeendringer
 - Hvordan håndtere situasjoner hvor rettskildebildet endrer seg underveis i prosjektet?

Arbeidsgruppen mener at undervisningsressursene det her er snakk om med fordel kan utarbeides som varige digitale ressurser, for eksempel en serie filmer med én eller gjerne flere lærere i fellesskap i hver film. Det er viktig at i hvert fall deler av disse undervisningsressursene er tilgjengelige for studentene også i semesteret før de skal skrive masteroppgaven. De digitale ressursene vil kunne komme i stedet for de fire dobbelttimene med undervisning som i dag tilbys på JUS399 hvert semester.¹⁹

8.3. Spesialiserte linjer på JUS399

Selv om det kan utvikles en del felles undervisningsressurser for alle som skal skrive masteroppgave, mener arbeidsgruppen at en vellykket opplæringsdel på JUS399 forutsetter nærhet til de konkrete masteroppgavene som studentene skriver. Et felles undervisningsopplegg for hele masteroppgavemnet vil nærmest uunngåelig få et abstraksjonsnivå som gjør at det blir krevende å få studentene til å forstå relevansen av det. Arbeidsgruppen foreslår derfor at det meste av undervisningen i opplæringsdelen knyttes til et begrenset antall faggrupper, som gjerne kan betegnes som spesialiserte linjer. Antall linjer avhenger dels av fakultetets ressursituasjon, og dels av ønsket om å sikre et minste antall studenter på alle linjene – både av hensyn til ressursbruken per student og for å få studentaktiv læring i grupper.

Arbeidsgruppen foreslår at dagens 19 faggrupper gjøres om til åtte linjer. Forslaget er inspirert av den forrige Studieordningskomiteens (2014-2016) forslag om fem spesialiserte masterlinjer, men justert opp til åtte linjer for å kunne få fire hvert semester,²⁰ og tilpasset studentenes fordeling mellom de faggruppene vi for tiden har på JUS399 basert på tallene fra studieåret 2019/2020. Vi foreslår disse 8 linjene og med det antallet studenter som ville ha tilhørt linjen i 2019/2020 i parentes:²¹

1. Strafferett og straffeprosess (51 studenter)
2. Formuerett (47 studenter)

¹⁹ Fire dobbelttimer per semester utgjør 80 undervisningsregnskapstimer per år (4x2x2x5).

²⁰ Delinnstilling II fra Studieordningskomiteen, avgitt 28. april 2016, kapittel 3.7.

²¹ Vi gjør oppmerksom på at det ikke er helt enkelt å «overføre» studentene fra de 19 faggruppene til de 8 linjene, men vi har forsøkt å forklare hvor tallene kommer fra i kulepunktene. Se for øvrig vedlegg 1 om de 19 faggruppene og antallet studenter i hver av dem. Antallet studenter er basert på antallet som faktisk leverte oppgaven det semesteret.

- Tingsrett, pant, konkurs (8 studenter), alminnelig og spesiell kontraktsrett (21), erstatningsrett og forsikringsrett (17), arve- og familierett (1)
- 3. Forvaltningsrett (42 studenter)
 - Forvaltnings- og velferdsrett (18), barnerett (25), plan- og kommunalrett (11)
- 4. Markedsrett (46 studenter)
 - Markedsrett og konkurranserett (11), immaterialrett (23), EU/EØS-rett (12)
 - Bør også dekke statsstøtte, offentlige anskaffelser, markedsføringsrett, EU/EØS-rettens fire friheter mv.
- 5. Internasjonal rett (33 studenter)
 - Folkerett, havrett og ressursrett (19), menneskerettigheter, internasjonal strafferett og flyktningerett (14)
- 6. Arbeidsrett og diskrimineringsrett (44 studenter)
- 7. Selskapsrett og skatterett (38 studenter)
- 8. Rettskultur, rettsfilosofi og metode (11 studenter)
 - Rettskultur, rettsfilosofi og metode (3 studenter (9 i inneværende semester)) konfliktløsning (8 studenter)

Det kunne ha vært skrevet mye om antallet linjer og hvilket tematisk innhold hver linje skal ha, men arbeidsgruppen nøyer seg med å påpeke:

- Det kan vurderes å også ha en egen linje i immaterialrett
- Det kan vurderes om man trenger en egen linje for «Rettskultur, rettsfilosofi og metode» eller om undervisningen der skal gå sammen med undervisningsopplegget for JUS397 Forskerlinjen
- Det vil oppstå utfordringer knyttet til å skaffe undervisningsressurser i Arbeidsrett og diskrimineringsrett, men det er så vidt mange studenter som skriver masteroppgave innenfor disse temaene at det helst bør være en egen linje her

Undervisningsopplegget på de ulike linjene må tilpasses fakultetets ressursituasjon, men antall studenter i hver gruppe gjør at forholdene ligger til rette for flere varianter av gruppeundervisning hvor studentene selv spiller en sentral rolle i form av presentasjoner av egne prosjekt på ulike stadier i løpet av semesteret, kommentering av medstudenters prosjekter, diskusjoner av lesepensumet som emneansvarlig har lagt opp osv.

Hver linje bør formelt være et eget emne med minst én, og helst to eller tre emneansvarlige. Arbeidsgruppen mener at emneansvarlig på hver linje bør kunne fastsette undervisningsopplegget ut fra det som passer best på vedkommende linje, men innenfor en gitt øvre ramme på omtrent 250 undervisningsregnskapstimer per linje. For å få dette til må det legges inn noen friske ressurser, og arbeidsgruppen vil understreke at den anser det som faglig helt nødvendig at dette gjøres. Forslag til innsparring og til ekstra ressurser er gitt i punkt 12.2.

Hvor mange timer undervisning studentene får ut av dette, avhenger i betydelig grad av undervisningsoppleggets nærmere innhold. For forelesninger er forberedelsesfaktoren 5, og 250 timer vil da gi 50 forelesningstimer. En ramme på omkring 250 timer bør i alle tilfelle være tilstrekkelig til å få på plass et undervisningsopplegg som strekker seg over hele semesteret, særlig om det kombineres med

organiserte arbeidsgrupper som studentene arbeider mellom de lærerledete samlingene. Detaljene i undervisningsopplegget bør i stor grad overlates til de emneansvarlige. En del av undervisningsressursene må også settes av til godtgjøring av selve emneansvaret for hver linje for å gi tilstrekkelig med tid til å sørge for et godt faglig opplegg. Dette vil også gi rom for forventninger om å følge opp veilederne og sensorene, noe vi i dag dessverre ikke har noe system for.

Ettersom fakultetet er avhengig av et stort antall eksterne veiledere, er det vanskelig å trekke veilederne og veiledningstiden inn i opplæringsdelen. På mellomlang sikt må fakultetets ambisjon være å hente «hjem» all veiledning av masteroppgavene, og på noe lengre sikt må målet være at alle masteroppgaver veiledes av fast vitenskapelig ansatte. En linje som klarer å tilby alle sine studenter interne veiledere, bør få handlingsrom til å trekke også deler av veiledningen inn i gruppeundervisning på opplæringsdelen. Dersom en linje med 40 studenter legger opp til at to av ti veiledningstimer tilbys i grupper, frigjør dette ytterligere 80 undervisningstimer. Dersom man tenker seg at disse 80 undervisningstimer brukes på gruppeundervisning i mindre grupper med f.eks. ti studenter, og man legger inn en forberedelsesfaktor på to, vil dette for hver enkelt student transformere to timer individuell veiledning til ti timer veiledning/diskusjon/presentasjon i smågrupper.

En opplæringsdel med et omfang på om lag 10 studiepoeng tilsier at det settes opp et lesepensum på 5-600 sider. Det må langt på vei være opp til de emneansvarlige for hver av linjene å legge opp pensumet, men arbeidsgruppen understreker at formålet er faglig fordypning og refleksjon. Det må derfor legges opp et pensum som bidrar til dette, eksempelvis rettsteoretiske, rettshistoriske, rettsøkonomiske eller komparative arbeider av særlig relevans for den aktuelle linjen. Arbeidsgruppen anbefaler at den enkelte student får frihet til å foreslå noe av pensumet selv, dels for å legge til rette for at pensumet skal oppleves relevant for eget arbeid og dels fordi det vil ha en verdi i seg selv at studentene orienterer seg i litteraturen og gjør seg opp en oppfatning av hva slags perspektivlitteratur som kan være av interesse. Dette er vanlig for masteroppgavekurs på andre fakulteter.

Arbeidsgruppen mener som sagt at opplæringsdelen også bør inngå i prøvingen, og bør telle omtrent 1/3 ved karaktersettingen i emnet. Vi vil anbefale at opplæringsdelen normalt blir prøvet i et eget refleksjonsnotat hvor studentene i en tekst på cirka 3000 ord tar utgangspunkt i ett eller flere teoretiske perspektiver som blir undervist i opplæringsdelen og vinkler dette inn mot det temaet som masteroppgaven handler om. For å kompensere for dette foreslår vi at ordgrensen for selve masteroppgaven settes ned fra 15.000 ord til 12.000 ord. For enkelte studenter kan det være mulig å inkorporere en teoretisk drøftelse i selve masteroppgaven, og arbeidsgruppen er i så fall positiv til å la studentene gjøre dette. I en slik situasjon vil masteroppgaven fortsatt kunne være på 15.000 ord. Uansett om studenten har skrevet et eget refleksjonsnotat eller inkorporert et teoretisk perspektiv i oppgaven, vil de to sensorene vurdere alt samlet og sette én karakter for hele emnet. Arbeidsgruppen tilføyer at den vil advare mot en løsning hvor alle studenter tvinges til å inkorporere perspektivene fra opplæringsdelen i selve masteroppgaven, av den enkle grunn at det langt ifra er alle masteroppgavetema som inviterer til en slik fremgangsmåte.

Arbeidsgruppen mener at deltakelse på undervisningen i opplæringsdelen må være obligatorisk, med samme krav til oppmøte som på tidligere studieår, og at det bør være undervisningsaktiviteter gjennom det aller meste av semesteret (kanskje med unntak av ukene like før innlevering). Begrunnelsen for dette er ikke bare at studentene vil få et betydelig læringsutbytte av å delta på undervisningen, men også at en slik ordning vil føre til at studentene blir kjent med andre studenter som skriver masteroppgaver innenfor samme rettsområde og at man dermed kan danne en god studentkultur på

Dragefjellet også for de som skriver masteroppgave. Arbeidsgruppen mener også at en vesentlig del av undervisningsopplegget kan gå ut på at studenter kommenterer hverandres tekstutkast eller at de kommenterer hverandres presentasjoner. Det nærmere opplegget for dette må fastsettes i hver masterlinje, men med slike grep vil det kunne legges godt til rette for at studentene i mindre grad enn i dag opplever å være helt alene under arbeidet med masteroppgaven.

En skisse til opplæringsdel på en masterlinje i EU/EØS-markedsrett følger som vedlegg 2. Arbeidsgruppen anser dette som et godt forslag til opplæringsdel, men vil understreke at de emneansvarlige på de ulike linjene må få betydelig frihet til å velge andre løsninger.

8.4. Plasseringen av masteroppgavekurset og utnyttelsen av semestrene

Den ideelle plasseringen av masteroppgavekurset vil være helt til slutt i studieordningen, noe som for studenter som følger normal progresjon vil være vårsemesteret. I dagens situasjon er det imidlertid ikke praktisk gjennomførbart å samle alle masteroppgavene i siste semester, primært som følge av utfordringene med å finne veiledere. Med utgangspunkt i forslaget om åtte linjer på JUS399, vil arbeidsgruppen foreslå at tre linjer plasseres på høsten og fem på våren.²² Arbeidsgruppen ser flere fordeler med dette:

- De emneansvarlige for hver linje får samlet arbeidet med JUS399 i ett semester, med mulighet for større tidsflater til forskning (eller andre undervisningsoppgaver) i det andre semesteret
- Kobling mellom fordypningsemner og linjene på JUS399 muliggjør sammenhengende spesialisering på nesten hele femte studieår, og det er bare gjennomførbart om hhv. fordypningsemnene og korresponderende masterlinjer låses til ulike semestre
- Behovet for veiledere fordeles på begge semestre, noe som per i dag er helt nødvendig for å få veilederkabalene til å gå opp
- Spesialemnene fordeles på begge semestre, noe som er svært gunstig for å sikre et attraktivt tilbud til innreisende utvekslingsstudenter

Med utgangspunkt i fagsammensetningen på de fire første studieårene foreslår arbeidsgruppen at masterlinjene i strafferett, formuerett og forvaltningsrett plasseres i høstsemesteret. Begrunnelsen er ganske enkelt at studentene allerede har de påkrevde forkunnskapene i disse fagene til å gå løs på masteroppgaven uten først å ha vært gjennom et fordypningsemne. Dette stiller seg annerledes for de fem andre foreslåtte linjene, hvor studentene bør gjennom et korresponderende fordypningsemne før de er faglig klare for å gi seg i kast med masteroppgaven.

Den foreslåtte fordelingen av linjene mellom høst og vår bør gi tilstrekkelig fleksibilitet til at det kan forsvares at hver linje bare tilbys ett semester per studieår. Det vil alltid være studenter som av ulike årsaker ikke følger normal studieprogresjon, som ønsker å reise på utveksling et bestemt semester eller av andre grunner ønsker å skrive masteroppgave et semester hvor deres foretrukne masterlinje ikke tilbys. Dagens ordning hvor man i prinsippet kan skrive masteroppgave om hva som helst hvert eneste semester, uten noen krav til at man først har studert nærmere angitte emner, gir en fleksibilitet som ikke lar seg videreføre i en ordning med et mer strukturert og helhetlig opplegg for hele femte studieår. Den begrensning av studentenes valgfrihet som arbeidsgruppens forslag innebærer bør

²² Fordelingen tre/fem (i motsetning til fire/fire) skyldes primært koblingen mellom fordypningsemner og masterlinjene (se nærmere nedenfor) og ønsket om at «normalordningen» skal være fordypningsemner på høsten og så masteroppgave på våren.

imidlertid ikke overdrives. For det første er situasjonen også i dag at studenter som ønsker å kombinere nærmere angitte spesialemner med en masteroppgave innen samme fag, bare har ett tilgjengelig semester for å skrive masteroppgaven. For det andre vil ikke skottene mellom de åtte foreslåtte masterlinjene være vanntette, like lite som de er det mellom dagens 19 faggrupper. En student som i utgangspunktet ønsket å skrive masteroppgave innen strafferett, formuerett eller forvaltningsrett, men som av ulike årsaker «må» skrive oppgaven i vårsemesteret, bør kunne finne et egnet tema i grenseflaten mellom en av de tre linjene og de linjene som tilbys på våren. En student som ønsker å skrive en oppgave innen strafferett om våren kan f.eks. vinkle den inn mot folkerettslige føringer for norsk strafferett og plasseres på linjen for internasjonal rett. En student som ønsker å skrive om forvaltningsrett kan vinkle den inn mot EU/EØS-rettslige føringer og plasseres på linjen for markedsrett.

Arbeidsgruppen foreslår at semesteret som avsettes til JUS399 utnyttes i langt større grad enn i dag. I dag er innleveringsfristen for masteroppgavene hhv. 10. desember i høstsemesteret og 10. mai (!) i vårsemesteret. Den tidlige fristen på våren skyldes et ønske om å få ferdig sensuren slik at studentene får vitnemål før sommeren og samtidig med studentene fra UiO og UiT, som leverer like tidlig.²³ Forklaringen er dessuten at de to skrivesemestrene skal være like lange. Arbeidsgruppen anerkjenner studentenes ønske om å få sine vitnemål før sommeren, men bemerker at nærmere fem uker av vårsemesteret og to uker av høstsemesteret står ubrukt. En mulig løsning på dette kan være å la innleveringen av masteroppgaven etterfølges av prøvingen av opplæringsdelen av masteroppgavekurset, som altså typisk vil omhandle metodiske eller teoretiske refleksjoner i forlengelsen av selve masteroppgaven. Dersom prøvingsformen er en hjemmeeksamen, kan den f.eks. legges til siste uken i mai i vårsemesteret og siste uken før jul i høstsemesteret, noe som i hvert fall sikrer noe bedre utnyttelse av semestrene. Så lenge disse besvarelsene ettersendes til sensorene og sensureres innenfor den ordinære sensurfristen på 5 uker, vil endelig karakter på JUS399 kunne fastsettes like tidlig som i dag. Arbeidsgruppen vil likevel oppfordre fakultetet til å gå i dialog med fakultetene i Oslo og Tromsø med sikte på leverings- og sensurfrister som tillater at enda større deler av semestrene tas i bruk, uten at våre studenter risikerer å få sine vitnemål senere enn studentene fra UiO og UiT.

8.5. Særlig om JUS396 Masteroppgave (60 sp)

Såfremt JUS397 *Forskerlinjen* videreføres som i dag, mener arbeidsgruppen at JUS396 bør legges ned. Muligheten for å bruke hele femte studieår på en stor masteroppgave bør beholdes studentene på forskerlinjen, med dens opplegg for å sikre at studentene oppnår det foreskrevne læringsutbyttet. For studenter som ikke kvalifiserer til opptak på forskerlinjen, mener arbeidsgruppen at det vil være langt bedre å følge et av de nye fordypningsemnene og det ordinære masteroppgavekurset med dets nye opplæringsdel.

Dersom JUS396 *Masteroppgave* videreføres, mener arbeidsgruppen at studenter på dette emnet må følge opplæringsdelen på den linjen i JUS399 som omfatter det temaet studentene skriver om.

²³ Sensurfristen for masteroppgavene er to måneder, se Universitetsstyrets vedtak 29.11.2018 om sensurfrister ved Det juridiske fakultet.

9. Fordypnings- og spesialemner

9.1. Overordnet om modellen 20+10

Den sentrale føringen for arbeidsgruppen har som sagt vært fakultetsstyrets ønske om et femte studieår som sikrer faglig fordypning for studenter på våre to masterprogrammet. Samtidig ligger det i fakultetets samfunnsoppdrag å sikre et undervisningstilbud i en rekke emner som det ikke er plass til i de obligatoriske delene av studiet, særlig emner som ikke tilbys ved noen av de andre juridiske lærestedene. Også hensynet til studentenes valgfrihet og ønsket om at fakultetet er et attraktivt mål for utvekslingsstudenter tilsier en relativt bred portefølje med spesialemner, selv om disse hensynene også ivaretas av valgemnene på tredje studieår. Innretningen av spesialemnene på femte studieår har også en side til fakultetets ambisjoner om et større tilbud innen etter- og videreutdanning (EVU), men det ligger utenfor arbeidsgruppens mandat å utrede dette nærmere.

Arbeidsgruppen vil fremme et forslag som i hovedsak går ut på at hver student på femte studieår må ta:²⁴

- fordypningsemne 20 sp
- spesialemne 10 sp

Målsettingen om faglig fordypning bør kunne ivaretas gjennom fordypningsemner på 20 studiepoeng, med undervisning over hele semesteret (noen om høsten og noen om våren) og med kobling opp mot masteroppgaven. Antallet fordypningsemner vil avhenge av fakultetets ressursituasjon til enhver tid, og arbeidsgruppen fremhever at kravet til høyt faglig nivå hele tiden bør være det overordnede.

De resterende 10 studiepoengene bør det etter arbeidsgruppens syn ikke stilles like strenge krav til. For disse emnene bør ønsket om å være attraktiv for innvekslingsstudenter både i vår- og høstsemesteret, hensynet til studentenes valgfrihet og ønsket om å ha en bred portefølje av emner være det sentrale.

9.2. Fordypningsemner (20 studiepoeng)

Et av de hovedgrepene arbeidsgruppen foreslår er altså å utvikle et utvalg fordypningsemner på 20 studiepoeng, med undervisning over hele semesteret og hvor noen går om høsten og noen om våren. Antallet fordypningsemner vil avhenge av fakultetets ressursituasjon til enhver tid, mens utvalget av dem må avgjøres av fakultetsstyret ut fra faglige, samfunnsmessige og strategiske hensyn. Arbeidsgruppen fremhever at kravet til høyt faglig nivå, ønsket om tettere kobling til forskningsmiljøene ved fakultetet («forskningsnær undervisning») og hensynet til en ordning som er bærekraftig over tid, tilsier at det stilles krav til at alle fordypningsemner er forankret i et robust fagmiljø, med en kjerne av fast vitenskapelig ansatte. Etter arbeidsgruppens syn bør det vurderes å knytte fordypningsemnene til de faggruppene som får ansvaret for masteroppgavelinjene. En samordning her vil i realiteten gi opphav til et utvalg spesialiserte «linjer» på i alt 50 studiepoeng. Arbeidsgruppen vil imidlertid understreke at dette ikke betyr at det må eller bør være et 1:1 forhold mellom fordypningsemnene og masterlinjene – det kan meget vel tenkes flere fordypningsemner som leder frem til samme masterlinje.

²⁴ Det er opp til fakultetet å avgjøre hvor store emnene skal være, men merk at UiB-forskriften § 3.1 (4) krever at antallet studiepoeng for et emne ordinært være delelig med 5 og at minste emnestørrelse ordinært skal være 5 studiepoeng.

I denne delinnstillingen skal arbeidsgruppen ikke foreslå en liste over de fordypningsemner fakultetet bør tilby. Blant dagens utvalg av spesialemner er det likevel flere nokså opplagte kandidater, og arbeidsgruppen vil i det følgende vise hvordan noen av dem kan passe inn på et femte studieår med de i punkt 5 foreslåtte linjene på JUS399 *Masteroppgave*.²⁵

1. Skatterett. Samling og videreutvikling av dagens JUS256-2-A *Skatterett I* og JUS256-2-B *Skatterett II*, plassert på høstsemesteret og koblet mot masteroppgavelinjen skatte- og selskapsrett.
1. Selskapsrett. Samling og videreutvikling av JUS257-2-A *Grunnleggende selskapsrett* og JUS257-2-B *Aksjeselskapsrett – fordjuping*, plassert på høstsemesteret og koblet opp mot masteroppgavelinjen skatte- og selskapsrett.
2. Arbeidsrett. Videreutvikling av dagens JUS251-2 *Arbeidsrett* (20 sp), plassert på høstsemesteret og koblet opp mot masteroppgavelinjen med samme navn.
3. Politi- og påtalerett. Samling og videreutvikling av dagens JUS254-2-A *Politirett* (20 sp) og JUS255-2-A *Påtalerett* (10 sp),²⁶ plassert på vårsemesteret som anbefalt spesialisering for studenter som alt har skrevet masteroppgave på strafferettslinjen på høsten.
4. Velferdsrett. Videre utvikling av JUS250-2-D *Velferdsrett* (20 sp)

Arbeidsgruppen vil understreke at emnene må videreutvikles på en slik måte at fordypningsemnet blir en reell fordypning og ikke bare en enkel sammenslåing av eksisterende emner.

Arbeidsgruppen mener at det i første omgang bør tilbys cirka 10 fordypningsemner. På sikt kan det være ønskelig å få flere slike emner, men det må her gjøres en avveining mellom ønsket om bredde og variasjon i undervisningstilbudet på den ene siden og hensynet til undervisningsressurser og undervisningskvalitet på den andre siden. Arbeidsgruppen mener at ønsket om kvalitet i undervisningen bør prioriteres høyt, og at det av den grunn ikke bør innføres flere fordypningsemner enn fakultetet kan sette av gode nok ressurser til.

Hvert fordypningsemne bør få en betydelig frihet med hensyn til å lage et undervisningsopplegg som passer best for vedkommende emne. Hovedbegrunnelsen for dette er at den store variasjonen i innhold fra det ene emnet til det andre medfører at det neppe finnes ett bestemt undervisningsopplegg som er det beste for dem alle. Også variasjonen i tilgjengelige lærerkrefter og variasjonen i antall studenter kan gi behov for å tilpasse undervisningsopplegget. I tillegg kan fordypningsemnene være bedre egnet enn de obligatoriske emnene til å prøve ut alternative pedagogiske løsninger, noe som tilsier at undervisningsopplegget ikke i for stor grad bør være styrt i et generelt regelverk. I stedet for å regulere innholdet i undervisningsopplegget, bør fakultetet sette et bestemt antall undervisningsregnskapstimer til disposisjon for hvert enkelt emne.

Arbeidsgruppen understreker at det neppe er mulig å øke det faglige nivået på femte studieår uten å investere mer i undervisningsressurser. Det er ingen grunn til å tro at studentene vil få dypere

²⁵ Til tross for eksemplene her bør det ikke være noe i veien for å utvikle engelskspråklige fordypningsemner. Dersom det utvikles engelskspråklige fordypningsemner, bør det imidlertid stilles krav om at deler av opplegget (i praksis de innledende delene) kan kvitteres ut som et 10 sp BA-emne for innreisende studenter.

²⁶ Reduksjonen fra 30 til 20 studiepoeng kan langt på vei kompenseres gjennom en økning i litteraturen per studiepoeng (som i dag er godt under «masterstandard» på 60 sider pr studiepoeng) og en videreføring av dagens undervisningsressurser som ligger innbakt i arbeidsgruppens forslag til flere undervisningstimer per studiepoeng på fordypningsemnene på femte studieår.

kunnskaper eller ferdigheter bare ved at strengere krav skrives inn i en emnebeskrivelse. Tvert om må økte faglige ambisjoner følges opp med mer undervisning og med bedre kvalitet på undervisningen. Etter arbeidsgruppens oppfatning er det ingen grunn til å gå ut fra at de ressursene som kreves for å få et høyt faglig nivå på femte studieår skal være vesentlig lavere enn på fjerde studieår. I og med at fordypningsemnene er på samme antall studiepoeng som emnene på fjerde studieår, er det derfor nærliggende å legge til grunn at ressursinnsatsen for fordypningsemnene bør være omtrent som på fjerde studieår. Nå gjør forskjellen i antall studenter at det likevel er ikke helt adekvat å sammenligne f.eks. emneansvaret på fjerdeårsemnene med emneansvaret for emner på femte studieår. Et godt utgangspunkt er likevel at studentene på femte studieår bør motta omtrent like mye undervisning på fordypningsemnene som de fikk på fjerde studieår. Vi kommer tilbake til undervisningsressursene i punkt 12 nedenfor.

Selv om det meste av undervisningsopplegget bør utformes i hvert enkelt emne, mener arbeidsgruppen at enkelte trekk ved undervisningsopplegget for fordypningsemnene bør standardiseres eller i hvert fall sterkt anbefales:

- Krav til et større skriftlig arbeid. Gjerne individuelle oppgaver til hver enkelt student, evt. grupper av studenter, med muntlig presentasjon/forsvar som en del av opplegget
- Vesentlige deler av undervisningen bør være studentaktiv
- Det bør være undervisningsaktiviteter jevnlig gjennom hele semesteret
- Det bør være en form for avsluttende prøve
 - o Muntlig
 - o Hjemmeeksamen
 - o Skoleeksamen
- Undervisningen bør være obligatorisk, jf. vår tilsvarende argumentasjon for masteroppgaven i pkt. 8
- Hovedtrekkene i studieopplegget skal godkjennes av Studieutvalget

Det bør også stilles visse faglige kriterier som må oppfylles før et emne godkjennes som fordypningsemner, og det følger av vårt mandat at vi skal foreslå slike kriterier. Enkelte kriterier for opprettelse og nedleggelse av spesialemner har også tidligere blitt formulert, og i valgmeinnstillingen fra 2006 heter det:

«Ved forslag om nedleggelse eller opprettelse av spesialemne, legges det vekt på disse momentene:

- om kursansvarlig har førstestillingskompetanse- om kursansvarlig underviser- om det er overvekt av eksterne lærere
- fagets rolle i studiet som helhet
- om det fins tilsvarende fagtilbud tilgjengelig ved andre norske universiteter
- arbeidsmarkedets behov og øvrig samfunnsrelevans
- hvor mange studenter som har møtt til eksamen/kan ventes til kurset
- sammenheng med emnebank for masteroppgave».

Arbeidsgruppen mener at det også i fremtiden bør legges vekt på disse momentene, men mener at det mest sentrale – faglig fordypning – må komme klarere frem. Vi mener følgelig at det bør formuleres klarere krav til det faglige nivået for hva som er rimelige forventninger til et emne på femte studieår. Kriteriene må oppfylle kravene som NOKUT sitt kvalifikasjonsrammeverk stiller til studier på master-nivå,²⁷ og de bør formuleres slik at de gir veiledning for hva som kreves av emner mot slutten av et integrert masterstudium i rettsvitenskap. Dessuten må kriteriene knytte an til den nylig reviderte læringsutbyttebeskrivelsen for masterstudiet i rettsvitenskap. På denne bakgrunn foreslår vi følgende faglige kriterier for å opprette og videreføre et fordypningsemne på 20 studiepoeng, og at emnene skal gi følgende læringsutbytte:

- Et fordypningsemne på 5. studieår skal holde høyt faglig nivå, og skal bidra til at studenter på en selvstendig og kritisk måte kan drøfte og ta stilling til avanserte rettslige spørsmål.
- En student som har bestått emnet skal ha disse kunnskaper:
 - o spesialisert innsikt i det rettsområdet som fordypningsemnet dreier seg om
 - o inngående kunnskap om metodiske utfordringer og særpreg på det rettsområdet som fordypningsemnet handler om
 - o kjenne til ett eller flere teoretiske (ikke-dogmatiske) perspektiver som er spesielt relevante for rettsområdet
- En student som har bestått emnet skal ha følgende ferdigheter:
 - o kunne besvare avanserte rettslige spørsmål basert på relevante rettskilder
 - o kunne formulere avanserte rettslige spørsmål, strukturere et avansert juridisk resonnement og selv finne frem til dette gjennom en selvstendig innhenting av, sortering av og bruk av et sammensatt rettslig kildemateriale
 - o kunne redegjøre for eksisterende teorier innenfor fagområdet, og kritisk anvende disse for å analysere en etablert rettsregel eller et rettslig problem
- En student som har bestått emnet skal ha følgende generelle kompetanse:
 - o kunne anvende sine kunnskaper og ferdigheter på nye områder for å gjennomføre avanserte arbeidsoppgaver og prosjekter
 - o kunne formidle et omfattende selvstendig arbeid og beherske fagområdets uttrykksformer
 - o kunne kommunisere om faglige problemstillinger, analyser og konklusjoner innenfor fagområdet, både med spesialister og til allmennheten

For emner med i hovedsak rettsdogmatisk karakter vil det her være tre hovedkrav som særlig må oppfylles: i) De rettsdogmatiske aspektene av emnet må ligge på et avansert nivå, og det er grunn til å forvente at kravene er strengere enn på tidligere studieår. ii) Emnet skal gi undervisning i metodiske aspekter som er særpregete for emnet, og også her er grunn til å forvente at studentene møter mer avanserte metodiske diskusjoner enn på tidligere studieår. iii) Emnet skal inneholde minst ett teoretisk

²⁷ <https://www.nokut.no/norsk-utdanning/nkr/beskrivelser-av-laringsutbytte-for-nivaene-i-nkr/>

perspektiv som rettsområdet kan diskuteres ut fra. Valget av perspektiv må vurderes ut fra hvert enkelt emne og det bør i utgangspunktet være opp til emneansvarlig å velge hvilke(t) som er mest relevant. Uten å ha noen ambisjon om å være uttømmende trekker arbeidsgruppen frem disse mulige teoretiske perspektivene:

- Historiske perspektiver
- Komparative perspektiver
- Økonomiske teorier (rettsøkonomi, markedsøkonomi, skatteøkonomi, etc.)
- Rettssosiologiske eller andre perspektiver som belyser for hvor vedkommende rettsområde faktisk virker i samfunnet
- Rettsfilosofiske perspektiver, f.eks. om grunnleggende begreper eller problemer på vedkommende rettsområde

Det må komme klart frem av emnebeskrivelsen til hvert enkelt fordypningsemne at disse faglige kravene er oppfylt.

9.3. Spesialemer (10 sp)

De resterende 10 studiepoengene på femte studieår bør det etter arbeidsgruppens syn som sagt ikke stilles like strenge krav til. Fakultetets ønske om å være et attraktivt mål for utvekslingsstudenter krever en relativt bred portefølje med engelskspråklige spesialemer, og arbeidsgruppen mener at disse emnene med visse tilpasninger bør være tilgjengelige også for våre femteårsstudenter. For de av våre studenter som ikke velger å reise på utveksling på femte studieår, vil de engelskspråklige spesialemerne gi mulighet for «internasjonalisering hjemme» og samtidig bidra til et økt læringsutbytte for de utenlandske studentene som i dag i for liten grad interagerer med norske studenter. Hensynet til studentenes valgfrihet og ønsket om best mulig bruk av fakultetets professor II'ere trekker i samme retning – de ressursene fakultetet bruker på å knytte til seg ledende utenlandske professorer i slike stillinger bør komme også våre egne studenter til gode, samtidig som innslag av norske femteårsstudenter og tilhørende tilpasninger i emnene til masternivå må antas å gjøre undervisningsoppgavene, og dermed også bistillingene som sådanne, mer interessante.

Etter arbeidsgruppens syn bør det også være mulig å opprette/videreføre norskspråklige spesialemer på 10 studiepoeng på femte studieår. Det kan være snakk om emner med opphav i mindre forskningsmiljø som ikke (ennå) kan løfte et 20 studiepoengs fordypningsemne, tverrfaglige fellesemner i samarbeid med andre fakulteter, nysatsinger på forskningsfronten som også bør komme interesserte studenter til nytte mv. Dynamikken i porteføljen av slike spesialemer kan og bør være langt større enn for fordypningsemnene, og vil slik kunne bidra til at fakultetet på kort tid får på plass spesialemer knyttet til aktuelle samfunnsutfordringer.

Arbeidsgruppen understreker at også spesialemerne på femte studieår skal ha reelt mastergradsnivå, med arbeidskrav og prøving som sikrer at alle studentene oppnår det læringsutbytte som kreves på dette nivået. Særlig for de engelskspråklige spesialemerne, som i dag i stor utstrekning tas av utvekslingsstudenter på bachelornivå og med varierende engelskferdigheter, kreves det en nivåheving for at de skal kunne tilbys studenter på femte studieår. Samtidig er det som nevnt viktig at fakultetet har en attraktiv portefølje av engelskspråklige valgmer som er tilgjengelige for utenlandske studenter som

ikke kvalifiserer for opptak til masteremner. En ordning med to helt separate porteføljer av hhv. valg- og spesialemner for tredje og femte studieår er etter arbeidsgruppens syn lite aktuelt av hensyn til fakultetets ressursituasjon og belastningen på de involverte undervisningskreftene. Arbeidsgruppen vil derfor foreslå samme løsning som ved fakultet i Oslo,²⁸ hvor det tilbys bachelor- og masteremner som tar utgangspunkt i samme undervisningsopplegg, men med tilleggskrav som bare gjelder for masterstudentene (høyere læringskrav, tilleggslitteratur, egne «master classes» mot slutten av kurset, egen prøving og sensur mv.)²⁹ Noen ideell løsning er dette ikke, men så lenge den begrenses til emner som heller ikke de norske masterstudentene tidligere har hatt befatning med, er den etter arbeidsgruppens oppfatning forsvarlig. De innledende delene av undervisningsopplegget i et slikt emne vil nok være såpass likt for bachelor- og masternivå at det er forsvarlig med felles undervisning så lenge masterstudentene møtes med høyere faglige krav mot slutten av emnet.

Spesialemnene skal altså holde masternivå, men samtidig være enklere enn fordypningsemnene. Kriteriene for å opprette et spesialemnet kan av den grunn være de samme som for fordypningsemnene, men med den forskjell at kravene til dybde og bruk av rettsteorier tones noe ned. På denne bakgrunn foreslår arbeidsgruppen følgende faglige kriterier for å opprette og videreføre et spesialemne på 10 stp:

- Et spesialemne på 5. studieår skal holde høyt faglig nivå, og skal bidra til at studenter på en selvstendig og kritisk måte kan drøfte og ta stilling til avanserte rettslige spørsmål. Spesialemer skal fortrinnsvis være engelskspråklige.
- En student som har bestått emnet skal ha disse kunnskaper:
 - o spesialisert innsikt i det rettsområdet som spesialemnet dreier seg om
 - o inngående kunnskap om metodiske utfordringer og særpreg på det rettsområdet som spesialemnet handler om
- En student som har bestått emnet skal ha følgende ferdigheter:
 - o kunne besvare avanserte rettslige spørsmål basert på relevante rettskilder
 - o kunne formulere avanserte rettslige spørsmål, strukturere et avansert juridisk resonnerement og selv finne frem til dette gjennom en selvstendig innhenting av, sortering av og bruk av et sammensatt rettslig kildemateriale
- En student som har bestått emnet skal ha følgende generelle kompetanse:
 - o kunne anvende sine kunnskaper og ferdigheter på nye områder for å gjennomføre avanserte arbeidsoppgaver og prosjekter
 - o kunne kommunisere om faglige problemstillinger, analyser og konklusjoner innenfor fagområdet, både med spesialister og til allmennheten

²⁸ Se også Innstilling fra arbeidsgruppen for fagsammensetningen på 1.-3.studieår, avgitt 19. feb. 2019, s. 31.

²⁹ Formelt sett vil det være snakk om to separate spesialemner, med hver sin emnekode, men for studentene vil det langt på vei fremstå som ett emne med et felles undervisningsopplegg – i hvert fall frem til studentene på masternivå etter hvert møter på de ekstra «masterkravene».

Det må komme klart frem av emnebeskrivelsen til hvert enkelt fordypningsemne at disse faglige kravene er oppfylt.

Arbeidsgruppen vil foreslå at det opprettes noen få spesialemer på bare 5 stp og med et sterkt forenklet undervisningsopplegg. Begrunnelsen for dette er at en del studenter kan ha irregulære utdanningsplaner som medfører at de har behov for et lite emne for å få 300 studiepoeng til sammen. Dette gjelder for eksempel studenter som har fått delvis innføring av emner fra annen institusjon eller studenter som startet på gammel studieordning og har fått overgang til ny studieordning.³⁰ Arbeidsgruppen vil understreke at det ikke skal opprettes flere slike emner enn strengt nødvendig for å oppnå disse formålene, og at det heller ikke skal avses mer undervisningsressurser enn strengt nødvendig.

Arbeidsgruppen mener at det bør bli en vesentlig økning av de undervisningsressursene som stilles til rådighet for spesialemer på 10 stp. Samtidig er det trolig nødvendig å ha ganske mange spesialemer for å ivareta alle de hensyn som spesialemnene skal ivareta, slik at det innenfor en begrenset fakultetsøkonomi ikke kan gjøres veldig store tillegg sammenlignet med i dag uten å gå utover det som også på noe lengre sikt er realistisk. Arbeidsgruppen vil fremheve at det i en prioritering mellom emnene er viktigere å investere nye ressurser i fordypningsemnene med de faglige kravene som skal gjelde der, men samtidig er det helt nødvendig å gjøre en vesentlig oppgradering også av ressursene til spesial-emnene. Vi kommer i punkt 12 om økonomiske virkninger til å gå noe mer detaljert inn på dette.

9.4. Unntak

Det må trolig gjøres enkelte unntak fra den 20+10 ordningen som arbeidsgruppen legger opp til. Arbeidsgruppen ser at det nok må gjøres unntak for de studentene som deltar på *Jussformidlingen*, og muligens også for et eventuelt fremtidig praksisemne. Det ligger imidlertid til den nedsatte, men foreløpig ikke oppstartede, arbeidsgruppen for praksis i studiet å vurdere disse spørsmålene nærmere.³¹ Det kan diskuteres om det også bør gjøres et unntak for studenter som er arbeidsgruppeledere, og som i dag kan få godskrevet 15 studiepoeng for dette dersom de tar et eget kurs i pedagogikk. Etter arbeidsgruppens oppfatning bør ordningen med at arbeidsgruppeledere kan få studiepoeng videreføres, men det synes nærliggende å redusere godskrivningen til 10 studiepoeng. Og i så fall kan det gå i stedet for spesialemnet i vår foreslåtte modell.

Videre kan det diskuteres om det unntaksvis skal åpnes for fordypningsemner på 30 stp. I så fall må det være snakk om emner hvor et integrert opplegg over et helt semester må antas å gi bedre studie-kvalitet enn om emnet deles i et «ordinært» fordypningsemne på 20 studiepoeng og et spesialemer på 10 studiepoeng. Dette kan muligens være aktuelt for å åpne for den kombinasjonen av skatte- og selskapsrett som mange studenter velger i dag. Det samme kan kanskje gjelde for kombinasjonen av politi- og påtalerett, og muligens også for kombinasjoner av emner innenfor immaterialrett. Arbeidsgruppen er ikke fremmed for å tillate slike ordninger basert på en godt begrunnet emnebeskrivelse og søknad, men forutsetningen må i så fall være at den samlede ressursbruken i emnet ikke blir høyere enn for et vanlig fordypningsemne kombinert med et vanlig spesialemerne.

9.5. Kort om valgemner på 3. studieår

³⁰ Fakultetsstyresak 108/20.

³¹ Fakultetsstyresak 82/19.

Valgemnene på 3. studieår skal for det første bestå av fire såkalte «semiobligatoriske emner» hvor alle studenter på master i rettsvitenskap som ikke har valgt å reise på utveksling må velge ett emne hver.³² De fire emnene er Barnerett, Informasjons- og personvernrett, Miljørett og Skatterett. For det andre skal studentene på 3. studieår ta et engelskspråklig valgemne som de velger fra en emnebank. Disse emnene skal også kunne tilbys til innreisende studenter.

Arbeidsgruppen er bedt om å se på sammenhengen mellom spesialemner på 5. studieår og valgemner på 3. studieår. Som det har kommet frem i tidligere drøftelser fra arbeidsgruppen, mener vi at sammenhengen mellom spesialemnene på 5. studieår og de engelskspråklige valgemnene på 3. studieår av ressurs hensyn må være slik at ett og samme emne tilbys på begge studieår, men med den forskjellen at de som tar mastervarianten i tillegg må ta visse «master classes» og en annen avsluttende eksamen. Det må imidlertid fortsatt formelt sett være ulike emner på 3. studieår og på 5. studieår, og det må være visse forskjeller i emnebeskrivelsene som får frem nivåforskjellen mellom de to. Dermed bør det også være litt andre kriterier for å opprette valgemner på 3. studieår, noe arbeidsgruppen er bedt om å formulere. Arbeidsgruppen mener at vi kan ta utgangspunkt i formuleringene for spesialemner på 5. studieår, men med en nedtoning av kravet til faglig nivå. Vi foreslår følgende faglige kriterier formulert som krav til kunnskaper, ferdigheter og kompetanse:

- En student som har bestått et valgemne på 3. studieår skal ha disse kunnskaper:
 - o spesialisert innsikt i det rettsområdet som valgemnet dreier seg om
 - o god kunnskap om metodiske utfordringer og særpreg på det rettsområdet som valgemnet handler om

- En student som har bestått emnet skal ha følgende ferdigheter:
 - o kunne besvare rettslige spørsmål på en faglig god måte og basert på relevante rettskilder
 - o kunne formulere rettslige spørsmål som reiser seg innenfor rettsområdet, strukturere et juridisk resonnement og selv finne frem til dette gjennom en selvstendig innhenting av, sortering av og bruk av rettslig kildemateriale

- En student som har bestått emnet skal ha følgende generelle kompetanse:
 - o kunne anvende sine kunnskaper og ferdigheter på nye områder for å gjennomføre avanserte arbeidsoppgaver og prosjekter
 - o kunne kommunisere om faglige problemstillinger, analyser og konklusjoner innenfor fagområdet, både med spesialister og til allmennheten

Det må komme klart frem av emnebeskrivelsen til hvert enkelt fordypningsemne at disse faglige kravene er oppfylt.

³² Innstilling fra arbeidsgruppen for fagsammensetningen på 1.-3. studieår, avgitt 19. februar 2019, s. 30-35.

9.6. Reakkreditering av emner

I dag er det i praksis slik at spesialemner som er opprettet ikke legges ned med mindre den emneansvarlige selv tar initiativ til det. Lenge var det også mer eller mindre fritt frem for å opprette nye spesialemner, men i løpet av de siste 7-8 årene har det vært et uttalt ønske om å redusere antall spesialemner og det har dermed vært vanskelig å få opprettet nye spesialemner med mindre andre emner har blitt lagt ned. Arbeidsgruppen mener at dagens ordning lett fører til at spesialemneporteføljen ikke blir så dynamisk og oppdatert som den burde være, at gamle emner kan bli opprettholdt på bekostning av potensielle og bedre emner, og at dette fører til en urimelig fordel for de emneansvarlig som en gang i tiden har fått opprettet et emne og en tilsvarende ulempe for de som ikke har fått opprettet emne. Denne fordelingen forsterkes av at SU tidvis har samtykket til betydelige endringer i innholdet av eksisterende emner, slik at noen av de emneansvarlige for spesialemnene reelt sett har helt andre muligheter til å utvikle det som langt på vei fremstår som nye emner enn andre kolleger.

Arbeidsgruppen mener at det bør innføres et system for reakkreditering av emner for å bøte på disse problemene. En reakkrediteringsordning vil dels ha som formål å sjekke at emnene faktisk holder den faglige kvaliteten de skal ha for å være på femte studieår, dels vil det tjene som en oppdatering av emneporteføljen og dels skal det være en ny prioritering av hvilke emner som skal videreføres og hvilke som skal opprettes i stedet. Ordningen bør rett og slett være at alle emner opprettes for en bestemt tidsperiode og at emnehjemplene lyses ut til fri konkurranse internt på fakultetet. En slik ordning foreligger allerede ved UiO.

Ved UiO opprettes valgemner for en tidsperiode på fire år, som også sammenfaller med valgperioden for styringsorganer på fakultets- og instituttnivå. For å se fagene i sammenheng behandles alle emner samtidig, snarere enn fortløpende og hver for seg. Dersom ansvarlig faglærer ønsker at emnet skal videreføres, må dette begrunnes. Etter fire år anses faget nedlagt, dersom det ikke fattes vedtak om å videreføre det. Fagmiljøene gjennom instituttene har en sentral rolle i beslutningsprosessen, og har konkrete rammer for hvor mange fag de kan foreslå. I tillegg har dekanen anledning til å vedta opprettelse av valgemner eller enkeltemner som del av særskilte strategiske satsninger, uavhengig av prosess- og porteføljeperioden.

Fagmiljøenes vurdering av hvilke emner som skal tilbys skjer innenfor et rammeverk der det både stilles noen absolutte vilkår, knyttet særlig til ansvarlig faglærers kompetanse og kapasitet til å følge opp emnet, og noen hensyn som skal tillegges vekt i prioriteringen mellom valgemner som oppfyller vilkårene.³³

1. Faste vilkår for opprettelse og videreføring av valgemner:

a. Ansvarlig faglærer må være fast ansatt og ha forskningskompetanse i emnet.

b. Ansvarlig faglærer skal som hovedregel undervise i emnet.

c. Ansvarlig faglærer skal ha kapasitet til å følge opp tilstøtende oppgaver som eksamensarbeid og sensur, samt veiledning, oppdatering av emnebank til masteroppgave og samarbeid innenfor aktuelle profiler.

2. Hensyn som skal tillegges vekt i positiv retning:

³³ UiO, Det juridiske fakultet, Valgemnesporteføljen: Delrapport 2 (godkjent). UiO, Det juridiske fakultet, Forslag til vedtak i PMR om endringer på bakgrunn av valgemnegruppens anbefalinger 2018/1541 (15.03.2018).

- a. Mer enn gjennomsnittlig 50 eksamensmøtte studenter. Slike emner skal i utgangspunktet videreføres, såfremt ansvarlig faglærer ønsker dette.
- b. At valgemnet tilbyr forskningsnær undervisning. Det er ønskelig at porteføljen består av emner som har nærhet til aktuell forskning og tilknytning til forskergrupper.
- c. At valgemnet inngår i ett av fakultetets LLM/MPhil-programmer eller i en profil.
- d. At valgemnet bygger på tverrfaglighet og/eller samarbeid mellom ulike fagmiljøer og/eller institutter.
- e. At valgemnet har samfunnsmessig relevans, enten dette kommer til syne ved et klart samfunnsmessig behov eller det finnes uttrykt interesse fra f.eks. juristprofesjonen.
- f. At valgemnet støtter opp under fakultetets og UiOs strategiske planer.
- g. Dersom enkelte valgemner er av særlig interesse for noen studentgrupper, skal disse tre målgruppene prioriteres, i denne rekkefølgen:
 - i. Masterstudiet i rettsvitenskap (BA og MA)
 - ii. LLM/MPhil-studenter (MA)
 - iii. Innreisende utvekslingsstudenter (BA og MA)

Arbeidsgruppen vil påpeke at ikke alt i denne ordningen vil passe på vårt fakultet, blant annet på grunn av at vi ikke har institutter. Vi vil likevel anbefale at det også ved vårt fakultet opprettes en reakrediteringsordning etter modell fra UiO, og at alle emne opprettes for en bestemt tidsperiode av gangen. Arbeidsgruppen foreslår at fordypningsemner opprettes for 8 år om gangen, og at spesialemner opprettes for 4 år.

10. Innpassing av emner tatt ved annen institusjon – utveksling mv.

10.1. Innledning

Både internt på fakultetet, på UiB og i resten av sektoren er det en uttalt målsetning at studenter som ønsker det skal kunne ta deler av sin grad ved å reise på utveksling. Ved vårt fakultet er det mange hvert år som benytter seg av muligheten for å utveksle under Erasmus-programmet eller en av de mange bilaterale avtalene fakultetet gjennom mange år har utviklet med søsterinstitusjoner i andre land. Ønsket om å legge til rette for utveksling har nylig blitt forsterket gjennom en egen politikk om *forventet utveksling*. Politikken er drevet fram av Kunnskapsdepartementet, og den går ut på at utveksling skal regnes som en normal aktivitet for en student som tar en grad ved UiB, at studenten aktivt må velge et annet alternativ enn utveksling dersom hen ønsker det, og at utveksling skal inngå som en forventet del av ethvert studieprogram. Ved vårt fakultet ble forventet utveksling av Studieutvalget i oktober 2020 inkorporert i studieplanen for femårig masterprogram i rettsvitenskap.³⁴

Ønsket om å legge til rette for utveksling har også vært sentralt i tidligere faser av arbeidet med å reformere studieordningen. Den viktigste endringen som allerede er vedtatt, er åpningen for å tillate

³⁴ SU-sak 103/20.

utveksling på andre semester tredje studieår,³⁵ noe som var inspirert av et forslag fremsatt av den første studieordningskomiteen.³⁶

Ønsket om å legge til rette for utveksling kan bare oppnås dersom et studieprogram åpner for dette ved å designe bestemte semestre på en slik måte at de faglige kravene der kan oppnås ved å ta emner i utlandet.³⁷ I en mastergrad i rettsvitenskap, som også i våre dager inneholder store deler obligatoriske elementer dominert av nasjonal rett, blir det i praksis slik at tilrettelegging for utveksling skjer i semestre med valgfrie emner. Dermed vil spørsmålet om å tilrettelegge for utveksling være viktig i arbeidsgruppens forslag om femte studieår, og i vårt mandat heter det at arbeidsgruppen skal

«vurdere hvilke kriterier som bør stilles for å godkjenne utvekslingsopphold i stedet for emner».

Arbeidsgruppen skal altså ikke direkte vurdere om utveksling skal kunne skje på 5. studieår, men skal foreslå kriterier for å godkjenne utvekslingsopphold i stedet for emner hos oss. I første rekke skal vi dermed gi en faglig vurdering av hva som skal kreves for at emner tatt ved en utenlandsk institusjon kan inngå i en grad hos oss. Arbeidsgruppen forutsetter at vi skal ta stilling til dette innenfor handlingsrommet i uhl. § 3-5 (2), godskrivingsforskriften §§ 3 og 4, og det tilhørende rundskrivet til sistnevnte forskrift.³⁸ Arbeidsgruppen har forsøkt å beskrive de økonomiske konsekvensene av utveksling i punkt 12 nedenfor. Beregningen av dette er komplisert og usikker, men etter arbeidsgruppens vurderinger er de økonomiske konsekvensene av utveksling udramatiske. Vi har derfor ikke lagt noen videre vekt på dette i våre anbefalinger. Uavhengig av de økonomiske virkningene mener arbeidsgruppen likevel at det enten bør settes et formelt øvre tak på 60 stp for hva hver student kan få godskrevet gjennom utvekslingsopphold eller at mer uformelt legges opp til at hver student bare skal kunne reise ut to semestre.

Kriteriene for å godkjenne emner tatt på utveksling som del av graden hos oss, må ta utgangspunkt i at slik godkjenning bare skal gis dersom de overordnede kravene i læringsutbyttebeskrivelsen for programmet fortsatt er oppfylt. Dessuten må det kreves at emnet som studenten har tatt som del av sin utveksling ligger på minst like høyt faglig nivå som de emnene som skal erstattes i graden. Basert på dette utgangspunktet foreslår arbeidsgruppene disse kriterier for å erstatte henholdsvis valgemner, fordypningsemner/spesialemer og masteroppgaven:

10.2. Kriteriene for å godkjenne utvekslingsemner i stedet for valgemner på tredje studieår

Basert på det utgangspunktet foreslår arbeidsgruppen disse kriteriene for å godkjenne emner tatt på utveksling som valgemner på tredje studieår:

- Ethvert emne som faller innenfor rettsvitenskap i vid forstand og som minst er på BA-nivå kan godkjennes i stedet for valgemner på tredje studieår
- Studenter kan likevel bare ta ett innføringsemne på maksimalt 10 stp. til erstatning for valgemner

³⁵ Innstilling fra arbeidsgruppen for fagsammensetningen 1.-3. studieår s. 6 og 30–35.

³⁶ Delinnstilling I: Beslutningsgrunnlaget, Utredning til fakultetsstyret overlevert 11. feb. 2015, s. 52.

³⁷ I St.meld. nr. 7 (2020-2021) *En verden av muligheter*, s. 52 kalles dette «mobilitetsvindu».

³⁸ <https://lovdata.no/pro/#document/RDEP/rundskriv/f-2018-4?searchResultContext=2292&rowNumber=1&totalHits=1>

Arbeidsgruppen foreslår altså meget liberale kriterier for å godkjenne utveksling i stedet for valgemner på tredje studieår. Det sentrale kriteriet er «rettsvitenskap i vid forstand», og dette er ment å omfatte både enhver form for rettsdogmatiske emner og også rettsteoretiske emner som f.eks. retts historie, rettsøkonomi eller retts sosiologi. En slik liberal ordning gir studentene høy grad av forutberegnelighet om at emner vil bli godkjent, og det er en ordning som stemmer godt med valgene som er gjort tidligere i reformprosessen. For når det er åpnet opp for utveksling på tredje studieår, er en av grunnene til det nettopp at utveksling så vidt tidlig gjør det mulig for studentene å ta erfaringene fra en annen rettskultur med seg hjem og så dra nytte av dem på resten av studiet. En så liberal ordning er også enklere å administrere.

For å understreke det enkle innholdet i denne ordningen, vil arbeidsgruppen vise til enkelte vilkår som kunne ha vært satt, men som vi bevisst velger å ikke foreslå: Man kunne tenke seg at ordningen med semi-obligatoriske valgemner på tredje studieår skulle medføre at den som vil ha et utvekslingsopphold godkjent måtte ta minst ett emne som tematisk tilsvarte et av de semi-obligatoriske. Et slikt krav vil imidlertid sterkt begrense de steder man kan reise og deler av begrunnelsen for de norske semi-obligatoriske emnene er også gjort ut fra mer internrettslige grunner som ikke bør begrense utreisende studenters valgfrihet. Man kunne også tenke seg at studenter som reiser ut måtte ta minst ett emne som tilsvare det emnet i retts historie og komparativ rett som studentene her hjemme må ta. Når arbeidsgruppen ikke vil stille slike krav om tematisk sammenfall med det våre hjemmeværende studenter må gjennom i andre semester tredje studieår, er det igjen for å legge best mulig til rette for utveksling dette semesteret og fordi selve utvekslingen vil gi en praktisk-komparativ erfaring.³⁹ Behovet for skoloring i komparativ rett som sådan vil dessuten gis på det planlagte emnet *JUS233 Komparativ rett* (2 studiepoeng) som utreisende studenter etter planen skal ta.⁴⁰ Behovet for retts historisk innsikt blir kanskje ikke like klart oppfylt ved et semester utenlands, men det er meningen at opplæring i retts historie også skal gis i de enkelte materielle fagene på vår nye studieordning og ikke bare i *JUS 232 Retts historie og komparativ rett*.⁴¹ Til sist kunne man tenke seg at studenter ikke kunne ta et emne utenlands som i stor grad overlapper et obligatorisk emne i vår studieordning, f.eks. dersom en student velger å ta et kurs i avtalerett i Danmark. Arbeidsgruppen vil imidlertid understreke at det å studere et materielt emne i et annet land i seg selv gir en tilleggskompetanse, og at det av den grunn ikke bør legges inn noe vilkår om at emner som tas ved utenlandsopphold må være tematisk fristilt fra obligatoriske emner tatt hos oss. Ordninger som skal hindre slike overlappinger er også temmelig tunge å praktisere.

10.3. Kriteriene for å godkjenne utvekslingsemner i stedet for fordypnings- og spesiallemner på femte studieår

På samme måte vil arbeidsgruppen foreslå liberale regler for å godkjenne emner tatt ved andre institusjoner i stedet for våre fordypnings- og spesiallemner på femte studieår. Man kunne riktignok tolke åpningen for å legge utveksling på tredje studieår slik at dette skulle komme helt i stedet for muligheten til å utveksle på femte studieår. Arbeidsgruppen vil imidlertid understreke betydningen av at det også legges godt til rette for utveksling på femte studieår. For studenter som er tatt opp på MAJUR-2 vil dette også være nødvendig å oppfylle de nye føringene om forventet utveksling. Men når det nå er

³⁹ Delinnstilling II fra arbeidsgruppen for lærings- og prøvingsformer, levert 17. januar 2020, s. 55.

⁴⁰ Fakultetsstyresak 69/20.

⁴¹ Delinnstilling II fra arbeidsgruppen for lærings- og prøvingsformer, levert 17. januar 2020, s. 53.

åpnet for å utveksle på tredje studieår, medfører det at fakultetet i større grad enn tidligere kan stille reelle krav om at utveksling av emner på femte studieår ligger på samme faglige nivå som emnene hos oss. Arbeidsgruppen mener av den grunn at utveksling av emner på femte studieår bare skal kunne gjøres dersom emnet som tas ved annen institusjon er på masternivå eller tilsvarende. Vi foreslår følgende disse kriteriene:

- Ethvert emne som faller innenfor rettsvitenskap i vid forstand og som er på MA-nivå eller tilsvarende kan godkjennes i stedet for fordypningsemne og spesialemerne på femte studieår

Det kan diskuteres om den omleggingen arbeidsgruppen har foreslått når den går inn for at emner på fakultetet skal bestå av ett større emne på 20 studiepoeng skal speiles i utvekslingskravene på den måten at det stilles krav om at ett av emnene som tas ute er et slikt større emne. Et slikt krav vil imidlertid gjøre det vanskelig å finne gode utvekslingsmuligheter, og i en del land med tradisjon for å gi mange små emner i en mastergrad, vil det kunne stoppe utvekslingsmulighetene helt. Av den grunn vil vi gi ikke foreslå noe krav om at minst ett emne har et bestemt antall studiepoeng, og arbeidsgruppen ser heller ingen grunn til å stille krav om at den eksterne institusjoner tilbyr en bestemt form for studieopplegg.

10.4. Kriteriene for å godkjenne utvekslingsemner i stedet for masteroppgaven

Når det gjelder masteroppgaven, er det etter arbeidsgruppens oppfatning vanskeligere å ta stilling til kriteriene for utveksling. Det første problemet her er av formell karakter. Etter forskrift om opptak, studier, vurdering og grader ved Universitetet i Bergen § 2.7 (2) er det slik at masteroppgaven skal være skrevet ved UiB for at en mastergrad skal kunne utskrives her. Vårt fakultet har likevel i lang tid godkjent masteroppgaver skrevet ved andre institusjoner som del av graden master i rettsvitenskap, og fakultetets oppfatning har vært at UiB-forskriften er i strid med det såkalte tilknytningskravet i godkjenningforskriften § 3. For arbeidsgruppen fremstår det som uklart om UiB-forskriften er innenfor begrensningene i godkjenningforskriften § 3, men arbeidsgruppen oppfatter det slik at UiB er kjent med fakultetets praksis.

Vi vil uansett foreslå at det stilles strengere faglige krav til godkjenning av masteroppgave skrevet ved annen institusjon enn i dag. Så fremt det hos oss innføres slike strengere krav til studentenes aktive deltakelse i en opplæringsdel på masteroppgaven som vi har foreslått, bør ikke studentene få mulighet til å omgå disse kravene ved å skrive masteroppgaven ved UiO, UiT eller en utenlandsk institusjon. Vi vil også foreslå at en masteroppgave skrevet ved annen institusjon bare godkjennes som faglig likeverdig med oppgave skrevet hos oss under vårt foreslåtte opplegg dersom masteroppgaven er et eget emne ved institusjonen, og altså ikke inngår som prøvingen i et materielt emne. Dessuten vil vi foreslå at masteroppgaven også ved den utenlandske institusjonen er skrevet som én sammenhengende tekst, eventuelt én masteroppgave og et refleksjonsnotat. I dag aksepterer fakultetet en samling av to eller tre essay eller lignende som tilsvarende masteroppgaven hos oss, men arbeidsgruppen mener at den praksisen bør opphøre. Grunnen til dette er blant annet at studentene ved å skrive masteroppgaven skal lære seg å skrive store tekster, og at de skal lære å håndtere og planlegge et prosjekt som går over lang tid. Ordningen med å akseptere flere essay eller lignende, gjerne sammen med en mer teoretisk kappe, genererer også mye faglig og administrativt arbeid.

På denne bakgrunn foreslår arbeidsgruppen følgende kriterier for å godkjenne at en masteroppgave eller lignende oppgave skrevet ved en annen institusjon inngår i graden hos oss:

- masteroppgaven skal være i samme størrelse som vår egen, dvs. at den skal være på 30 stp
- studenten må ha vært gjennom noe som tilsvarer vår nye opplæringsdel
- masteroppgaven skal ikke være prøvingsform i et annet emne
- masteroppgaven skal være én samlet tekst, ikke en samling mindre arbeider med kappe

Det kan diskuteres om det bør gjøres unntak for studenter som tar en LL.M. ved en utenlandsk institusjon. Arbeidsgruppen mener at det ikke skal oppstilles noe unntak her. Det er vanskelig å se at det skal være grunn til å gjøre unntak fra faglige krav med den begrunnelse at studentene også oppnår en annen grad. Effekten av arbeidsgruppens standpunkt vil være at studenter som tar en LL.M.-grad på 60 studiepoeng må skrive en 30 studiepoengs masteroppgave hos oss i tillegg. Denne løsningen er i tråd med forskrift om opptak, studier, vurdering og grader ved Universitetet i Bergen § 2.8(2). Dessuten er det viktig å trekke frem at studenter som tar LL.M. tross alt får en egen mastergrad i tillegg til mastergrad i rettsvitenskap.⁴²

Til de kriteriene for å utveksle femte studieår som arbeidsgruppen her foreslår, kan det innvendes at det blir vanskeligere enn i dag å utveksle et helt år. I dag reiser rundt omtrent halvparten av våre studenter ut på ett år samlet utveksling. Arbeidsgruppen erkjenner at dette er en ordning som har vært gunstig for studentene våre, men samtidig har den bare fungert under den forutsetningen at fakultetet har hatt en meget liberal praksis for å godkjenne masteroppgaven ved å skrive flere mindre skrifter ved en annen institusjon. I den nye studieordningen er det grunn til å understreke at studentene helst skal reise på utveksling på tredje studieår for så å ta med sine erfaringer hjem og benytte dem når man skal studere videre i Bergen. Og så lenge arbeidsgruppen legger opp til at studentene også kan reise ut et semester på femte studieår, vil alle studenter kunne utveksle like lenge som de kan i dag. Arbeidsgruppen vil også understreke at en ordning med to utreiser kan ha sine faglige fordeler ved at studentene da kanskje reiser til to ulike land og rettskulturer, ett på tredje og ett på femte studieår, i motsetning til i dag der de som reiser ut ett år er på samme sted hele tiden. I den nye stortingsmeldingen for utvekslingen er det understreket at det i større grad enn i dag bør legges til rette for korttidsutveksling.⁴³

En annen mulig innvending mot kriteriene vi har stilt opp kan være at de samlede utvekslingstallene vil gå ned med denne ordningen. Arbeidsgruppen mener det er vanskelig å vite noe om dette på forhånd – det avhenger nok langt på vei av hvor godt vi lykkes med å legge til rette for utveksling på tredje studieår. Arbeidsgruppen vil uansett ikke styre etter et ønske om at flest mulig reiser på utveksling. Fakultetet bør legge godt til rette for utveksling både på tredje og femte studieår, og det mener vi at det er mulig å få til med de kriteriene vi har stilt opp. Antall studenter som faktisk reiser på utveksling vil bero på en rekke andre momenter enn selve utvekslingstilbudet. Dersom et betydelig løft av så vel faglig innhold som læringsmiljø på femte studieår skulle føre til at flere av studentene våre ønsker å tilbringe hele femte studieår i Bergen, er det temmelig paradoksalt om det skulle fremstilles som et problem. Det er heller ikke slik at det nødvendigvis er i fakultetets interesse at flest mulig studenter reiser på utveksling på femte studieår. I løpet av inneværende studieår har Covid19-pandemien ført til et rekordhøyt antall studenter på forskerlinjen, med svært positive konsekvenser for læringsmiljøet og

⁴² Arbeidsgruppen vil legge til at dersom en student har tatt ett eller flere emner som inngår både i master i rettsvitenskap hos oss og i en LL.M. tatt ved en annen institusjon, så bør dette oppgis på vitnemålet utskrevet hos oss, jf. Rundskriv til forskrift om godskrivning og fritak av høyere utdanning (FOR-2006-04-10-412) § 4.

⁴³ Meld. St. nr. 7 (2020-2021), *En verden av muligheter*, s. 53–55 der det også argumenteres for utvekslingsopp- hold som er kortere enn tre måneder.

forhåpentligvis også for fakultetets rekrutteringsmuligheter. Også for juristmiljøet i Bergen mer generelt vil det være en fordel om kortere utvekslingsopphold på femte studieår fører til at færre av studentene vi uteksaminerer har mistet tilknytningen til Bergen allerede året før de får sine vitnemål.

11. Litt om mulig opprettelse av LL.M ved fakultetet

Etter mandatet «kan» arbeidsgruppen anbefale fakultetet å opprette LL.M. grad. De formelle rammene for LL.M. er satt av Kunnskapsdepartementet.⁴⁴ Graden har normert studietid 1 1/2 år og 90 studiepoeng. Dersom fakultetet ønsker et annet omfang av en slik grad, må departementet søkes.

Arbeidsgruppen er positiv til at fakultetet oppretter en eller flere LL.M.-grader, men velger å ikke fremme noe konkret forslag om dette nå. Dersom en LL.M.-grad er ment å rekruttere blant våre egne femteårsstudenter, må det utredes om gjeldende regelverk for innpass av emner i flere grader tillater at en og samme masteroppgave leder frem til to mastergrader. Arbeidsgruppen har ikke hatt kapasitet til å undersøke dette nærmere og nøyer seg derfor med å påpeke at det generelt er viktig at mest mulig av undervisningsressursene som må settes inn i et LL.M.-program også kommer våre egne femteårsstudenter til gode. En måte å sikre dette på er å sørge for et emner som inngår i LL.M.-programmet også tilbys til våre egne studenter i form av spesialemer.

12. Økonomiske konsekvenser og forslag til iverksetting

12.1. Behovet for økt ressursbruk på femte studieår

Arbeidsgruppen har flere ganger underveis i drøftelsene påpekt at det er behov for en betydelig oppjustering av undervisningsopplegget både på masteroppgaven, fordypningsemner og spesialemer dersom det skal være realistisk å få et vesentlig høyere faglig nivå på femte studieår. Vi vil nå sette tall på de ressursene vi mener at må settes inn. I stedet for å regne ut tallene i kroner og øre, noe som lett blir foreldet blant annet på grunn av behov for indeksreguleringer, vil vi angi de foreslåtte økningene i undervisningsregnskapstimer.

I beregningene har vi lagt til grunn at hvert kull består av 350 studenter. Dette er muligens noe lavt hva gjelder masteroppgaven i og med at vårt forslag vil føre til at flere skriver masteroppgaven hos oss. Samtidig er det for høyt hva gjelder fordypnings- og spesialemerne fordi vi der må regne med at mange reiser på utveksling. Vi må imidlertid erkjenne at disse tallene uansett er meget usikre, og vi har for enkelthets skyld valgt å regne med 350 studenter over det hele.

12.2. Masteroppgaven

Arbeidsgruppen foreslår som sagt at det opprettes 8 masterlinjer som erstatter dagens 19 faggrupper. I de 8 linjene vil det organiseres en opplæringsdel. Hver linje vil gå annethvert semester, med tre linjer på høsten og fem på våren, og vi legger opp til at det skal være hyppig undervisning på fakultetet.

- Kostnadsberegning
 - o Forslag til ny kostnad: 250 undervisningsregnskapstimer til hver linje = 2000 undervisningsregnskapstimer samlet
 - o Forslag til innsparing:
 - veiledning per student fra 11 til 10 timer = 350 undervisningsregnskapstimer
 - Dagens fagansvar tas bort = 2 t per student = 700 timer (350 x 2)

⁴⁴ Brev til Det juridisk fakultet (UiB) av 23. oktober 2008.

- dagens 8 undervisningstimer per semester gjøres til filmer, som gir en innsparing på 80 undervisningsregnskapstimer per år⁴⁵
- Utfasing av dagens emneansvar for JUS399 og JUS396 = 120 undervisningsregnskapstimer per år

SAMLET: 2000 – 350 – 700 – 80 - 120 = 750 undervisningsregnskapstimer

12.3. Fordypningsemner

Arbeidsgruppen foreslår som nevnt at det opprettes ca. 10 fordypningsemner på 20 stp, og hvor målet om faglig fordypning skal være det klart viktigste. Av den grunn mener arbeidsgruppen at det her er behov for en sterk økning i undervisningsressurser, og vi mener som sagt at undervisningsressursene som settes inn på fjerde studieår bør være en god referanse for de ressursene som bør settes inn på fordypningsemne. Kostnadsberegningen av dette gjør vi med utgangspunkt i at disse 10 emnene på 20 stp erstatter omtrent 20 av dagens spesiallemner på 10 stp.

- Forslag til undervisningsressurser for fordypningsemner
 - 40 t forelesning = 200 undervisningsregnskapstimer
 - 20 t seminar (faktor 4,5) = 90 undervisningsregnskapstimer
 - 70 t emneansvar = 70 undervisningsregnskapstimer
 - SAMLET Per emne = 360 undervisningsregnskapstimer
 - SAMLET 10 emner 360 * 10 = 3600 undervisningsregnskapstimer

Prøvingskostnader:⁴⁶

 - 1 t per student i oblig = 350 undervisningsregnskapstimer
 - 1 t per student eksamen = 350 undervisningsregnskapstimer
 - SAMLET undervisning og prøving: = 4300 undervisningsregnskapstimer

- Erstatter 20 spesiallemner a 10 stp i dag med kostnad:
 - Forelesning: 16 t * faktor 5 * 20 emner = 1600 undervisningsregnskapstimer
 - Emneansvar: 1 t per stp (1 * 10 * 20) = 200 undervisningsregnskapstimer
 - Oblig (gjelder halvparten av emnene) = 350 undervisningsregnskapstimer
 - Eksamen 2 t * 350 studenter = 700 undervisningsregnskapstimer
 - SAMLET: = 2850 undervisningsregnskapstimer

- NETTO økning 10 fordypningsemner: = 1450 undervisningsregnskapstimer

⁴⁵ Her må det imidlertid påregnes en engangskostnad for å utvikle hver enkelt film.

⁴⁶ Her kommer i tillegg en besvarelse ved at fakultetets kostnader til gjennomføring av skoleeksamen vil bli redusert. Besparelsen er på ca 278 kr per student per eksamen. Hvis vi tenker oss at 350 studenter tar en eksamen mindre, så utgjør dette en årlig besparelse på 97 300 kroner.

12.4. Spesialemer

Arbeidsgruppen foreslår som sagt at det også i fremtiden blir en rekke spesialemer på 10 stp. Vi har foreslått mindre strenge krav til det faglige innholdet enn for fordypningsemnene, og vi mener av den grunn at også undervisningsressursene kan settes lavere. Også for disse emnene må det til en vesentlig oppgradering av undervisningstilbudet, og vi foreslår at det gis 3 timer forelesning/seminar per studiepoeng med samme faktor som på fjerde studieår. Vi foreslår at det opprettes omtrent 20 spesialemer, at disse går i stedet eller viderefører 20 av dagens spesialemer slik at vi bare trenger å beregne merkostnaden som den ekstra tilførte undervisningen medfører. I og med at de fleste emnene skal være engelskspråklige sammenligner vi med kostnaden for et engelskspråklig emne i dag:

- Forslag til undervisningskostnad per spesialemerne:
 - o Forelesning/seminar: $3 \text{ t} * 4,5 * 10$ = 135 undervisningsregnskapstimer
 - o Emneansvar: 30 timer = 30 undervisningsregnskapstimer
 - o SAMLET: = 165 undervisningsregnskapstimer
- Undervisningskostnad engelske spesialemer i dag
 - o Forelesning: 20 timer * 5 = 100 undervisningsregnskapstimer
 - o Emneansvar: 10 t = 110 undervisningsregnskapstimer
- Prøvingskostnader: som før
- NETTO per emne: = 65 undervisningsregnskapstimer
- Samlet kostnad 20 spesialemer = 1300 undervisningsregnskapstimer

I det totale regnestykket for spesialemerne må det også tas i betraktning at vi foreslår at undervisningen langt på vei kan gå parallelt med undervisning som tilbys i emner på 3. studieår og også innreisende studenter kan ta én av de to variantene.

12.5 Valgemner tredje studieår

De *semiobligatoriske* valgemnene på tredje studieår ligger bare et stykke på vei innenfor vårt mandat, men de hører med i det totale regnestykket og vi kan neppe gå ut fra at undervisere på de emnene vil ta til takke med undervisningssatsene som i dag gjelder for spesialemer. På den annen side: dagens ekvivalent er ikke femte studieår, men dagens kostnader på tredje studieår og med den forutsetningen bør ikke de nye valgemnene medføre en veldig stor utgiftsøkning. Gitt at det opprettes 4 semiobligatoriske valgemner og vi tenker at dette erstatter ett obligatoriske emne på dagens studieordning, kan vi beregne dette slik:

- Nye kostnader gitt 3 nye emner (4 minus ett emne i dag):
 - o Forelesninger: $20 \text{ t} * 5 \text{ faktor} * 3 \text{ emner}$ = 300 timer
 - o Emneansvar: $50 \text{ t} + 2/\text{stp} * 3$ = 210 timer
 - o Eksamensoppgaver $24 * 3$ = 72 timer
 - o SAMLET = 582 timer

Når det gjelder de *engelskspråklige* valgemnene, er som sagt arbeidsgruppens forslag at disse emnene i praksis blir de samme emnene som tilbys som spesialemer til våre masterstudenter. Masterstudentene skal som nevnt få noen egne tilleggsvilkår som skal undervises i egne «masterclasses», men utover dette bør undervisningen kunne være felles for studenter på tredje og femte studieår. Av den grunn

vil ikke de engelskspråklige valgmenene medføre større tilleggs kostnader enn at vi lar være å beregne dem.

12.6 Utveksling

Arbeidsgruppen finner grunn til å knytte noen merknader til de økonomiske konsekvensene som studentenes utveksling har for fakultetet. Beregningen av dette er komplisert og usikker, og vi bare gjort en forenklet gjennomgang her. Vi har blant annet ikke beregnet administrative kostnader ved å gjennomføre og legge til rette for utveksling, og vi har heller ikke undersøkt om antallet studenter som reiser på utveksling fra oss fører til at flere utenlandske studenter reiser inn til oss. Alle tall er basert på satsene for 2020.

For hver utreisende utvekslingsstudent får vi i utgangspunktet 10 650 kr i belønningsmidler. For utreisende studenter på Erasmus-avtaler er satsen høyere, nemlig 15 950 kr. Disse resultatbaserte midlene kalles ofte «hodepenger», og ved UiB overføres hodepengene i sin helhet til fakultetene. Fakultetet mottar hodepenger for hvert utvekslingsopphold som overstiger tre måneders varighet. Hvis en studenter reiser på to opphold, mottar vi hodepenger to ganger. Hodepengene er uavhengig av oppholdets lengde så lenge det er mer enn tre måneder, slik at fakultetet mottar samme tildeling uavhengig av oppholdet er f.eks. 6 måneder eller 12 måneder. Hodepengene er også de samme uansett om oppholdet er på bachelornivå eller på masternivå.

Utveksling har også en «kostnadsside», i form av tapt studiepoengproduksjon. Masterprogrammet i rettsvitenskap er plassert i kostnadskategori E, der hver årshet studiepoeng (60 studiepoeng) utløser 41 450 kr i resultatmidler til institusjonen. Ved UiB overføres 75 % av resultatmidlene fra studiepoengproduksjon til fakultetene. Midler som ikke overføres til fakultetene disponeres på institusjonsnivå. Når 75 % av resultatmidlene for studiepoengproduksjon overføres til fakultetet vil det si at fakultetet mottar 31 087,50 kr pr 60 studiepoeng som er avlagt, dvs. 518 kr per studiepoeng.

Fakultetet vil dessuten få reduserte undervisnings- og sensurkostnader for studentene som utveksler. I dagens ordning på femte studieår er innsparingene på undervisningssiden beskjedne så lenge man legger til grunn at fakultetet uansett ville hatt den samme porteføljen med spesialemner, med det samme undervisningsopplegget.⁴⁷ For spesialemner med et individuelt skriftlig arbeid som et arbeidskrav, vil imidlertid kostnadene knyttet til kommentering øke med antall studenter. Den største innsparingen ligger uansett i reduserte eksamensavvikling- og sensurkostnader, som utgjør noe under kr. 1000 per student per spesialemne [278 kr i eksamensavviklingskostnaden til UiB sentralt⁴⁸ + 1 time sensur á kr. 418,20 + klagesensur for ca 25 % av studentene].

Et forenklet regnskap for en student som utveksler ett semester på dagens femte studieår ser ut som følger:

⁴⁷ Denne forutsetningen må kunne legges til grunn for forsøk på å kostnadsberegne moderate endringer av dagens utvekslingstall. Den vil imidlertid ikke være holdbar dersom man tenker seg at nær sagt alle studentene våre skulle reise på utveksling, og heller ikke dersom ingen skulle gjøre det. I førstnevnte scenario ville det ikke lenger være noe grunnlag for norskspråklige spesialemner, mens vi i sistnevnte scenario nok måtte etablert flere slike. I det følgende ser vi bort fra disse scenariene.

⁴⁸ Denne summen er hentet fra budsjettammen for Det juridiske fakultet for 2021 s. 4, De reelle økonomiske virkningene av at færre tar skoleeksamen er mer kompliserte enn det vi her har regnet på, slik at også dette medfører at regnestykket vårt er sterkt forenklet sammenlignet med realitetene.

- Belønningsmidler: kr 10 650 (kr 15 950 for Erasmus-utveksling)
- + Sparte kostnader til undervisning og prøving på tre spesialemer á 10 studiepoeng: Ca. kr. 3000
- Tapt studiepoengproduksjon: kr. 15 540,-
- = Litt i minus for utveksling utenfor Erasmus-avtalene, litt i pluss for Erasmus-utveksling.

Arbeidsgruppen antar at disse tallene vil være representative også for utveksling på tredje studieår i fremtiden, men påpeker at det muligens oppstå ytterligere innsparinger knyttet til undervisning dersom undervisningsopplegget på vårsemesteret tredje studieår inkluderer undervisning i mindre grupper.⁴⁹

For studenter som utveksler hele femte studieår, er regnskapet litt mer komplisert. Godkjenning av hele femte studieår forutsetter at studentene også får godkjent et skriftlig arbeid som vurderes som tilsvarende JUS399 Masteroppgave. De sparte kostnadene dette innebærer, beløper seg til 10 timer veiledning og 2x8 timer sensur. Dersom vi legger til grunn at både veileder og sensorer er eksterne og vi regner med en timepris på 418 kroner, utgjør dette 10868 kr. Fakultetet får imidlertid ikke ekstra belønningsmidler for studenter som studerer et helt år i utlandet. Regnskapet blir dermed slik:

- Belønningsmidler: kr 10 650 (kr 15 950 for Erasmus-utveksling)
- + Sparte kostnader til undervisning og prøving på tre spesialemer á 10 studiepoeng: Ca. kr. 3000
- + Sparte kostnader knyttet til masteroppgaven: kr. 10.868,-
- Tapt studiepoengproduksjon: kr. 31 087,50
- = Ca. 7000 kr i minus for utveksling utenfor Erasmus-avtalene, ca. 2000 kr i minus for Erasmus-utveksling

Etter arbeidsgruppens oppfatning er de økonomiske følgene av utveksling udramatiske. Det er i utgangspunktet rimelig godt samsvar mellom belønningsmidlene og tapt inntekt for studiepoengproduksjon, i hvert fall om man også regner inn sparte undervisnings- og sensurkostnader. Unntaket er for studenter som reiser på utveksling på hele femte studieår, som hver koster fakultetet omkring 7.000,- i tapte inntekter. I 2019 var det i alt 78 av våre uteksaminerte kandidater som oppnådde graden uten å ha tatt et av våre interne masteroppgaveemner, noe som altså påførte fakultetet et inntektstap på anslagsvis kr. 500.000,-.⁵⁰

12.7 Samlede kostnader

Oppsummert vil arbeidsgruppens forslag til netto økning i undervisningsressurser til 5. studieår og valgmemner på 3. studieår være slik:

⁴⁹ En mer realistisk innfallsvinkel kan være at utveksling på vårsemesteret på tredje studieår vil åpne for mer gruppeundervisning for studentene som blir værende på fakultetet dette semesteret, altså slik at bruken av undervisningsressurser på dette semesteret anses uavhengig av utvekslingstallene.

⁵⁰ Tallet inkluderer noen studenter som har skrevet masteroppgaven sin ved UiO, men for dem er fakultetets nettotap enda høyere fordi utveksling internt i Norge ikke utløser noen belønningsmidler. Noen (men ikke så mange) av studentene som utveksler hele 5. studieår er imidlertid Erasmus-studenter, og for dem er tapet mindre.

- NETTO økning fordypningsemner: = 1450 undervisningsregnskapstimer
- Samlet kostnad 15 spesialemer = 1300 undervisningsregnskapstimer
- Samlet kostnad masteroppgaver = 750 undervisningsregnskapstimer
- Samlet kostnad sem obl valgemenne = 582 undervisningsregnskapstimer

- SAMLET alle forslag = 4082 undervisningsregnskapstimer

Dette blir noe over 5,7 nye årsverk gitt at vi får 700 undervisningsregnskapstimer ut av hver ansatt. Arbeidsgruppen mener at dette vil være gode investeringer og en helt nødvendig nivåheving av vår studieordning.

13. Innfasing

Arbeidsgruppen skal primært foreslå endringer med sikte på den nye studieordningen, men samtidig er arbeidsgruppen etter mandatet også bedt om å komme med anbefalinger om forskuttert ikrafttredelse dersom den mener at det er grunn til dette.

Arbeidsgruppen vil understreke at innfasingen av de foreslåtte endringene er et prioriterings spørsmål i den forstand at de foreslåtte økningene i undervisningsressurser kan være vanskelige å få til på veldig kort sikt. I den grad det er rom for å få deler av våre reformforslag iverksatt tidligere enn det som vil følge av den nye studieordningen i seg selv, vil vi foreslå at endringene av opplegget for masteroppgaven prioriteres først. Denne delen av reformen krever relativt lite nye undervisningsressurser og arbeidsgruppen mener at potensialet for forbedringer av undervisningsopplegget er særlig stort her. Arbeidsgruppen vil samtidig advare mot forsøk på å reformere masteroppgaveemnet på en billigere måte – den skisserte ressursbruken er etter arbeidsgruppens oppfatning påkrevd for å få til et løft som markerer en klar endring fra dagens ordning, og som gjør at studentene forstår hvorfor vi går over til en ordning som forutsetter at de er til stede på fakultetet i skrivesemesteret. Av hensyn til overgangen til obligatorisk undervisning vil vi særlig advare mot forsøk på delvis innfasing av den nye ordningen, altså slik at bare noen av de foreslåtte masterlinjene settes i verk og studentene kan velge dem bort til fordel for dagens langt mindre krevende opplegg. Arbeidsgruppen foreslår at de foreslåtte endringene av opplegget for masteroppgaven settes i verk fra og med studieåret 2022/2023, men understreker at dette forutsetter at man får på plass gode opplegg for samtlige masterlinjer i god tid før oppstart.

Arbeidsgruppen vil foreslå at innfasingen av vårt forslag til fordypningsemner, spesialemer og valgemenner settes til det første studieåret hvor første kull på ny studieordning kommer til andre semester tredje studieår. Dette vil være vårsemesteret 2024. I tiden frem til dette vil vi understreke at bør kunne være mulig å opprette f.eks. enkelte fordypningsemner med det studieopplegget vi har foreslått som en prøveordning.

Bergen 15.02 2021

Magne Strandberg

Leder

Berte Elen Konow

Maja Janmyr

Halvard Haukeland Fredriksen

Andreas Myrseth Kolstad

Ingeborg Morken

Robert Stavenes

Maria Holme Lidal

sekretær

Vedlegg 1: Studieåret 2019/2020: Faggrupper og studentfordeling for JUS399 (viser antall studenter som leverte oppgaven)

FAGGRUPPE	HØST 2019	VÅR 2020	TOTALT 2019/20
1. Dynamisk tingsrett, pant og konkurs	2	6	8
2. Strafferett og straffeprosess	22	29	51
3. Arbeidsrett og diskrimineringsrett	22	22	44
4. Arverett og familierett	0	1	1
5. Erstatningsrett og forsikringsrett	8	9	17
6. Folkerett, havrett og ressursrett	8	11	19
7. Forvaltningsrett og velferdsrett	7	11	18
8. Immaterialrett	10	13	23
9. Markedsrett og konkurranserett	3	8	11
10. Alminnelig og spesiell kontraktsrett	12	9	21
11. Menneskerettigheter, internasjonal strafferett og flyktningerett	3	11	14
12. Sivilprosess og konfliktløsning	7	8	15
13. Rettskultur, rettsfilosofi og metode	1	2	3
14. Selskapsrett og skatterett	8	30	38
15. Tingsrett, planrett og kommunalrett	4	7	11
16. EU- og EØS-rett	6	6	12
17. Barnerett	6	19	25
Totalt	129	202	331

Høsten 2020: Faggrupper og studentfordeling for JUS399 Masteroppgave (viser antall påmeldte studenter)

FAGGRUPPE	HØST 2020
1. Dynamisk tingsrett, pant og konkurs	10
2. Strafferett, internasjonal strafferett og straffeprosess <i>(* Navn på faggruppe justert høst 2020)</i>	35
3. Arbeidsrett og diskrimineringsrett	40
4. Arverett og familierett	2
5. Erstatningsrett og forsikringsrett	7
6. Nasjonal og internasjonal naturressurs-, miljø- og energirett <i>(* Navn på faggruppe justert høst 2020)</i>	7
7. Forvaltningsrett og velferdsrett	9
8. Immaterialrett	5
9. Markedsrett og konkurranserett	10
10. Alminnelig og spesiell kontraktsrett	12
11. Folkerett og menneskerettigheter <i>(* Navn på faggruppe justert høst 2020)</i>	10
12. Sivilprosess og konfliktløsning	7
13. Rettskultur, rettsfilosofi og metode	1
14. Selskapsrett <i>* Faggruppen «Selskapsrett og skatterett» ble høsten 2020 delt opp i to.</i>	15
15. Skatterett <i>* Faggruppen «Selskapsrett og skatterett» ble høsten 2020 delt opp i to.</i>	8
16. Tingsrett, planrett og kommunalrett	6
17. EU- og EØS-rett	12

18. Barnerett	12
19. Rettsstat <i>* Nyopprettet faggruppe fra høsten 2020</i>	7
Totalt	215

Vedlegg 2: Mulig undervisningsopplegg for masteroppgavelinje i Markedsrett

JUS399-X Masteroppgave Markedsrett

Våren 2024

Forutsetninger: ca. 40 studenter, fordelt på de ulike fagområdene som er samlet på linjen: Konkurranserett, statsstøtte, EU/EØS-markedsrett (fire friheter mv.) og offentlige anskaffelser

- [Dette samsvarer med antall studenter på disse faggruppene de siste årene]

Undervisningsressurser: 200 undervisningstimer (+ individuell veiledning på 10 timer per student) (sensus kommer i tillegg)

Læringsutbyttebeskrivelse: Fagtilpasset versjon av de generelle læringsmålene for dagens JUS399

Litteratur: 3-400 sider felles for alle studentene + 1-200 sider som hver enkelt student legger opp i samråd med veileder og får godkjent av de emneansvarlige. Krav til litteraturen: Perspektivlitteratur av relevans for masteroppgaver på EU/EØS-markedsrettens område (metodelære, rettsteori, komparasjon, konkurranseøkonomi mv.)

Opptakskrav til studentene: Fullført 4. studieår + nærmere angitte forkunnskaper innen EU/EØS-markedsrett, fra valgemner ved UiB eller utvekslingsopphold + tema for masteroppgaven som passer inn på linjen

Emneansvarlige: Christian Franklin, Ronny Gjendemsjø og Halvard H. Fredriksen

- Ressursbruk: 3x10 undervisningsregnskapstimer

Veildere: blanding av interne og eksterne veiledere (og derfor, dessverre, ikke mulig å integrere veiledningen i undervisningsopplegget)

Krav til fremmøte/deltakelse: 75% av undervisningsopplegget, samtlige skriftlige arbeidskrav og avsluttende muntlig presentasjon av egen oppgave

Prøving: Masteroppgave på inntil 12.000 ord og et refleksjonsnotat på inntil 3000 ord (alternativt muntlig prøving). Masteroppgaven skal telle 2/3 av samlet karakter. Refleksjonsnotatet skal ikke være metodekapittelet fra masteroppgaven

- [Må utarbeides nærmere kriterier for refleksjonsnotatet for å sikre at det fyller sitt formål]

Omregningsnøkler: Faktor 5 for soloforelesninger, faktor 3 til hver ved fellesforelesninger, faktor 2 for å lede påfølgende diskusjoner, faktor 1 for tilstedeværelse i workshops (ingen krav til forberedelse her)

Oversikt over undervisningsaktiviteter på linjen

[Suppleres hvert semester med aktuelle arrangementer i regi av Beccle, forskergruppen Norsk forening for europarett mv., gjesteforskere i regi av ERASMUS+ o.l.]

[Dersom fakultetet etablerer en LLM-grad i EU/EØS-rett bør LLM-studentene få trekkes inn på deler av undervisningen på masteroppgavelinjen, som da forutsetningsvis må skje på engelsk]

Uke 1: Oppstart: Forelesning + workshop nr. 1 (1 + 3 timer)

Forberedelse: Hver student forbereder muntlig presentasjon av eget prosjekt på 10 min.

Innledning ved de emneansvarlige. Presentasjon av undervisningsopplegget mv.

Forelesning (45 min): *Om å skrive masteroppgave på EU/EØS-markedsrettens område* (v/en av de emneansvarlige)

Inndeling av studentene i 4 lærerledete undergrupper à 10 studenter (tematisk inndelt så langt det lar seg gjøre)

Hver student presenterer seg og sitt prosjekt (ca 10 min), etterfulgt av en kort diskusjon

Ressursbruk: 1 time forelesning med forberedelsesfaktor 5 og deretter workshop med 4 lærere x 3 timer (ingen forberedelser påkrevd for å være ordstyrer på undergruppene), i alt 17 undervisningstimer

Andre arbeidskrav uke 1: Etablere kontakt med veileder og legge en plan for bruken av veiledningstiden

Uke 2: Forelesning + workshop (nr. 2) om prosjektbeskrivelsene (1+3 timer)

Forberedelse 1: Hver student utarbeider en prosjektbeskrivelse på X sider som gjøres tilgjengelig for medstudentene et par dager i forkant (omtrent som i dag, men kanskje noe mer detaljert). Det utpekes to kommentatorer til hver prosjektbeskrivelse.

Krav til forberedelse 2: Studentene leser utvalgt litteratur av relevans for dagens forelesning

Forelesning (45 min): *Betydningen av EUs overordnede formål for forståelsen av EUs markedsregelverk* (v/en av de emneansvarlige)

Workshops (3x45 min) i undergruppene (10 studenter). Kommentatorene får 5 minutter hver, etterfulgt av en kort diskusjon av hver prosjektbeskrivelse

Ressursbruk: 1 time forelesning med forberedelsesfaktor 5 og deretter workshop med 4 lærere x 3 timer (ingen forberedelser påkrevd for å være ordstyrer på undergruppene), i alt 17 undervisningstimer

Uke 3: Forelesning + diskusjon + kildesøk 1 (1 + 1 + 2 timer)

Krav til forberedelse: nærmere angitt lesepensum

Forelesning (45 min): *Om den indre sammenhengen mellom de ulike delene av EUs markedsregelverk* (v/Ronny Gjendemsjø)

Diskusjon i smågrupper og plenum, med utgangspunkt i aktuelle saker og studentenes egne prosjekter (45 min)

Søking etter EU/EØS-rettslige kilder (2x45 min): Eur-lex, Curia, EEA-lex mv. (v/biblioteket)

Ressursbruk: 1 forelesning med faktor 5, en diskusjonstime med faktor 2, totalt 7 timer (biblioteket forutsettes å dekke eget bidrag)

Uke 4: Forelesning og diskusjon (metode) + kildesøk 2 (1 + 1 + 2 timer)

Krav til forberedelse: nærmere angitt lesepensum

Forelesning (45 min): *Homogenitetsprinsippet for viderekomne* (v/Christian Franklin og Halvard Haukeland Fredriksen)

Diskusjon i smågrupper og plenum, med utgangspunkt i aktuelle saker og studentenes egne prosjekter (45 min)

Søking etter EU/EØS-rettslige kilder og EU/EØS-rettslig litteratur (2x45 min) (v/biblioteket)

Ressursbruk: 1 forelesning med faktor 3x2 + en diskusjonstime med faktor 2x2, totalt 10 timer (biblioteket forutsettes å dekke eget bidrag)

Uke 5: Forelesning og diskusjon: metode (1+1 time)

Krav til forberedelse: nærmere angitt lesepensum

Forelesning (45 min): *EU-rettens prejudikatlære – om bruk av rettsavgjørelser fra EU-domstolen og Underretten i masteroppgaver* (v/Christian Franklin)

Diskusjon i smågrupper og plenum, med utgangspunkt i aktuelle saker og studentenes egne prosjekter (45 min)

Ressursbruk: 1 forelesning med faktor 5 + en diskusjonstime med faktor 2, totalt 7 timer

Uke 6: Forelesning og diskusjon: metode (1+1 time)

Krav til forberedelse: nærmere angitt lesepensum

Forelesning (45 min): *Forholdet mellom primærrett og sekundærrett på markedsrettens område* (v/Halvard Haukeland Fredriksen)

Diskusjon i smågrupper og plenum, med utgangspunkt i aktuelle saker og studentenes egne prosjekter (45 min)

Ressursbruk: 1 forelesning med faktor 5 + en diskusjonstime med faktor 2, totalt 7 timer

Uke 7: Workshop (nr. 3) om metode (3 timer)

Krav til forberedelse: tekstutdrag om metodiske utfordringer i egen oppgave, som gjøres tilgjengelig for medstudentene et par dager i forkant. Det utpekes to kommentatorer til hver prosjektbeskrivelse.

Workshops på 3x45 minutter i undergruppene (gir ca 15 min per student/problemnotat: presentasjon, kommentarer fra kommentatorene, diskusjon)

Ressursbruk: 4 lærere x 3 timer (ingen forberedelser påkrevd for lærerne), totalt 12 timer

Uke 8: Forelesning + diskusjon: Juss og økonomi på markedsrettens område I (1+1 time)

Krav til forberedelse: Nærmere angitt lesepensum om grunnleggende økonomiske begreper (tilpasset jusstudenter)

Forelesning (45 min): *Innføring i grunnleggende økonomiske begreper (evt. Innføring i samfunnsøkonomisk effektivitet og dens rolle i markedsretten)*. (v/Tommy Staahl Gabrielsen og Ronny Gjendemsjø).

Diskusjon i smågrupper og plenum. Enten med utgangspunkt i studentenes egne prosjekter eller med diskusjonstema knyttet til rollen samfunnsøkonomisk effektivitet kan ha på de respektive rettsområdene (konkurranserett, fri bevegelse, offentlige anskaffelser og statsstøtte). Kan presentere case for hver gruppe på forelesningen.

Ressursbruk: 1 fellesforelesning med faktor 3x2 + en diskusjonstime med faktor 2x2, totalt 10 timer

Uke 9: Arbeid med oppgaven (vinterferie for lærerne)

Arbeidskrav: førsteutkast til veileder innen utløpet av uke 9

Uke 10: Forelesning + diskusjon: Juss og økonomi på markedsrettens område II (1+1 time)

Krav til forberedelse: Nærmere angitt lesepensum

F.eks. Olav Kolstad *Rettsøkonomi i juridisk argumentasjon*, TfR 2008 s. 393-440

Forelesning (45 min): *Om bruken av argumenter utledet fra økonomisk teori i juridisk argumentasjon.* (v/Ronny Gjendemsjø og Ignacio Herrera Anchustegui)

Diskusjon i smågrupper og plenum, med utgangspunkt i aktuelle saker og studentenes egne prosjekter (45 min)

Ressursbruk: 1 fellesforelesning med faktor 3x2 + en diskusjonstime med faktor 2x2, totalt 10 timer

Uke 11: Forelesning + diskusjon: Juss og økonomi på markedsrettens område III (1+1 time)

Krav til forberedelse: nærmere angitt lesepensum

Forelesning (45 min): *Markedsrettsjurister i møtet med komplekse økonomiske spørsmål – prøvingskompetanse og prøvingsintensitet* (v/Ronny Gjendemsjø og Malgorzata Cyndecka)

Diskusjon i smågrupper og plenum, med utgangspunkt i aktuelle saker og studentenes egne prosjekter (45 min)

Ressursbruk: 1 fellesforelesning med faktor 3x2 + en diskusjonstime med faktor 2x2, totalt 10 timer

Uke 12: Forelesning + miniforlesninger + diskusjon: Markedsrettens voktere I (1+1+1 time)

Krav til forberedelse: nærmere angitt lesepensum

Forelesning (45 min): *Om offentlig og privat håndhevelse av EU/EØS-markedsretten – og en sammenligning med tilnærmingen i USA* (v/Ingrid Barlund og Halvard Haukeland Fredriksen)

Miniforlesninger (i alt 45 min): Ulike varianter av offentlige håndhevelse av EU/EØS-markedsrett i Norge – styrker og svakheter ved de ulike modellene (v/representanter fra Konkurransetilsynet, Konkurransklagenemnda, KOFA m.fl.)

Diskusjon i smågrupper og plenum, med utgangspunkt i aktuelle saker og studentenes egne prosjekter (45 min)

Ressursbruk: 1 fellesforelesning med faktor 3x2 + to diskusjonstimer med faktor 2x2, totalt 14 timer

Uke 13: Påskeferie

Uke 14: Forelesning + diskusjon: Markedsrettens voktere II (1+1 time)

Krav til forberedelse: nærmere angitt lesepensum

Forelesning (45 min): *Law and (economic) policy in the European Commission and the EFTA Surveillance Authority* (v/ESAs konkurransedirektør Gjermund Mathisen)

Forberedt kommentar fra advokat ph.d. Herdis Helle

Diskusjon i smågrupper og plenum, med utgangspunkt i aktuelle saker og studentenes egne prosjekter (45 min)

Ressursbruk: 1 forelesning med faktor 5 + en diskusjonstime med faktor 2, totalt 7 timer

Uke 15: Forelesning + diskusjon: Effektive sanksjoner og effektiv rettsbeskyttelse (1+1 time)

Krav til forberedelse: nærmere angitt lesepensum

Forelesning (45 min): *Effective sanctions vs. effective judicial protection – striking the right balance* (v/Christian Franklin og Halvard Haukeland Fredriksen)

Diskusjon i smågrupper og plenum, med utgangspunkt i aktuelle saker og studentenes egne prosjekter (45 min)

Ressursbruk: 1 fellesforelesning med faktor 3x2 + en diskusjonstime med faktor 2x2, totalt 10 timer

Uke 16: Workshop (nr. 4) om tekstkvalitet (3 timer)

Krav til forberedelse: tekstutdrag fra egen oppgave, som gjøres tilgjengelig for medstudentene et par dager i forkant. Det utpekes to kommentatorer til hver tekst.

Forelesning (45 min) om tekstkvalitet i juridiske tekster v/Eivind Kolflaath

Enten felles for alle masterlinjene eller videopptak (mao. ingen ressursbruk for linjen)

Miniforelesningen fra en av de emneansvarlige som knytter Kolflaaths forelesning til særskilte utfordringer med tekstkvalitet på EU/EØS-markedsrettens område (15 min)

Workshops på 2x45 minutter i undergruppene (konkret arbeid med tekstkvalitet)

Ressursbruk: 2 timer for miniforelesningen (inkl. tilstedeværelse under Kolflaaths forelesning) + 4 lærere x 2 timer (ingen forberedelser påkrevd for lærerne), i alt 10 timer

Uke 17: Arbeid med oppgaven

Arbeidskrav: andreutkast til veileder innen utløpet av uke 16

Uke 18: Arbeid med oppgaven

Uke 19: Workshop (nr. 5) om skriftlig formidling

Krav til forberedelse: utkast til innledning av egen oppgave, som gjøres tilgjengelig for medstudentene et par dager i forkant. Det utpekes to kommentatorer til hver tekst.

Forelesning (20-25 min) om forståelig formidling av EU/EØS-markedsrettslige spørsmål og relevansen av dette for innledningen på en masteroppgave v/en av de emneansvarlige

Workshops på 2x45 minutter i undergruppene (konkret arbeid med innledningene)

Ressursbruk: 0,5 forelesningstime med faktor 5 + 4 lærere x 2 timer (ingen forberedelser påkrevd for lærerne). I alt 10 undervisningsregnskapstimer.

Uke 20: Forelesning og diskusjon om fastleggelse av faktum EU/EØS-markedsrett

Krav til forberedelse: Nærmere angitt lesepensum

Forelesning (45 min): *Bevissspørsmål i tilfeller hvor rettsanvenderen må bygge på hypoteser om fremtidig utvikling av markedet* (v/Magne Strandberg og Ronny Gjendemsjø)

Diskusjon i smågrupper og plenum, med utgangspunkt i aktuelle saker og studentenes egne prosjekter (45 min)

Ressursbruk: 1 fellesforelesning med faktor 3x2 + 1 diskusjonstime med faktor 2x2, totalt 10 timer.

Uke 21: Arbeid med oppgaven

1. juni: Levering av oppgaven

Uke 22: Muntlig presentasjon av arbeidet i undergruppene som avslutning av undervisningsopplegget

Alle studenter presenterer den ferdige oppgaven i undergruppene (4 timer per undergruppe). Tilbakemeldinger primært rettet inn mot selve presentasjonen (ettersom oppgaven nå er levert og til vurdering av sensorene)

Ressursbruk: 4x4 timer (ingen forberedelse påkrevd) = 16 undervisningstimer

Uke 23 og 24: Arbeid med refleksjonsnotatet

15. juni: Levering av refleksjonsnotatet

Ettersendes til de samme sensorene som setter samlet karakter for studentens prestasjon på JUS399

Andre undervisningsaktiviteter som innplasseres der det passer: Deltakelse på Beccle-seminar og arrangementer i regi av forskergruppen, Norsk forening for europarett e.l.

Total ressursbruk: 198 undervisningsregnskapstimer